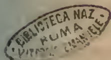
Coll. Rom. Soc. Jes. ...

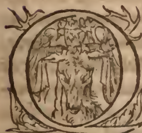
GVL. FORNERII
ANTECESSORIS AVRELII
SELECTIONVM,

Liber III.

AVRELIÆ,
Ex typographia Eligij Gibierij, Vniuersitatis typographi.
CVM PRIVILEGIO REGIO.
M. D. LXXIII.

CL. V. HENRICO MEMMIO REGIO SACRI GALLIARVM CONSESSVS CONsiliario, & reg. Nauar. cancellario, Gul. Fornerius S.

VÆ me primùm causa, vt tibi electionum libros inscriberẽ, impulit Memmi V. C L. eadem hoc tempore colendi & obseruandi tui multò iustior videri debet: qui me incredibili humanitate complexus, vt olim præceptis institutisque Iurisprudentiæ auditorem informasti: sic nunc ope, consilio, gràtia ita tuendum suscepisti: vt nisi animi perpetuò grati testificationem edidero, acerba posthàc & iniucunda vita futura sit. Quamuis autem cùm mihi multa ad eam rem præsidia desint; tum verò summus dignitatis tuæ gradus, legationum obitarum gloria, excelsi acumen ingenij, tuorũ denique in me meritorum magnitudo, remunerandi vicem inuideant: Tamen quoniam ex quo tu præcipuè ex omnibus consiliariis regiis vnus, conciliandæ pacis sequester & interpres delectus, literatis otium peperisti, studiáque legũ propè ab interitu vindicasti: honorum accessione maiorem tui in me amoris cumulũ; & acrius euehendi ornandíque

mei studium perspexi: bono animo esse institui; omníque officio ac pietate conniti, ne te patrocinij, me clientelæ & obsequij pœniteret: Vt aliquãdo intelligas, mihi non vt æris alieni dissoluendi, & referendæ gratiæ facultatem, sic & animunm habendæ defuturum. Quid enim vel optatius vel honorificentius acciderit, quàm istius fidei liberandæ causa, sæpius te auspicijs librorum appellare: & vltrò cessationis vsuras, ac moræ nulla mea culpa contractæ pretium dependere? Quòd si qua Iuno lucina laboranti opem ferat, partus nostros edemus facilius: quos si tibi placere, hoc est viuere sensero, equidem non minus gloriabor, quàm se beatum fore prædicabat Plato; si quas ipse descripserat leges ciuibus probatæ, in vsu versarentur. perinde atque artifex signa & tabulas à se pictas sensu motúque præditas gestientes intuens, afficeretur. Vale. Aurelianis. XII. *Calend. Augusti.* CIↃ. D. LXXII.

GVL. FORNERII SELECTIONVM, LIBER TERTIVS.

L. III. De testib. duo Harmenopuli loci correcti.

CAPVT PRIMVM.

VÆDAM à Callistrato D. Adriani rescripta referuntur, quibus se testibus, non testimoniis, crediturum profitetur: *Quòd crimina,* inquit, *objecerit apud me Alexander Apro, non probabat, nec testeis producebat, sed testimoniis vti volebat; quibus apud me locus non est. Nam ipse eos interrogare soleo.* l. iij. De testib. Cuius sententiam Harmenopulus lib. j. tit. vj. sic extulit, τοῖς μάρτυσι καὶ οὐ τοῖς ἐκ μαρτυρίοις πιστευτέον. αὐτοπροσώπως γὰρ ἐρωτᾶσθαι παρὰ τῶν δικαστῶν. Sed corruptus videtur locus: ac pro ἐκ μαρτυρίοις, esse vnica dictione legendum ἐκμαρτυρίαις, satis ex Arpocrationis & Sudæ collectaneis arguitur. apud quos ἐκμαρτυρία διαφέρει τῆς μαρτυρίας· ὅτι ἡ μὲν μαρτυρία παρόντων παρουσίαν δηλοῖ, ἡ δὲ ἐκμαρτυρία τῶν ἀπόντων: vt illa quidem testeis præsenteis, hæc verò scripta absentium testimonia significet. Quãquam Iul. Pollux Onomast. lib. viij. μαρτυρίαν definiat, eius quod quis ipse viderit testimonium: ἐκμαρτυρίαν verò, quod quis ali-

cunde didicerit; rémque ab eo, qui prior viderat rescíuerit: quod vulgò *testimoniũ de auditu* dici solet. μαρτυρία καλεῖται, ὅταν τις αὐτὸς ἰδὼν μαρτυρῇ· ἐκμαρτυρία δὲ, ὅταν τις περὶ τοῦ ἰδόντος ἀκούσας λέγῃ. Alia est igitur præsentium testium auctoritas, alia testimoniorum quæ recitari sólent, vt eiusdem principis rescripto continetur. d.l.3.§. Idem.§. Eiusdem. Præclarè igitur M.Cicero pro L.Flacco, cõturbata Græcorum testimonia, quæ cæca vocari Donatus in Terentium obseruauit, irridens, *Sic sunt* (inquit) *expressa quæ recitantur psephismata, non sententiis, neque auctoritatibus declarata, nec iureiurando constricta; sed porrigenda manu profundendóque clamore multitudinis concitatæ.* Idémque eadem in oratione, Falcidiani criminis accusationem eleuat: quòd is qui se talenta quinquaginta Flacco prætori Asiæ dedisse diceret, testis non adesset: epistolam eius mater proferret, alteram soror scriptam ad se diceret ab illo, tantam pecuniam Flacco datam. *Ergo*, inquit, *is qui si aram tenens iuraret, crederet nemo; per epistolam quod volet, iniuratus probabit.* Eodem pertinet illud, *Sola testatione prolatam, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatam nullius esse momenti.* l.3. C. De testib. Vbi equidem testationem prolatam, τὴν ἐκμαρτυρίαν, scriptum videlicet absentis testimonium, recitatumq; interpretor; aliter atque Accursiani omnes, fateor:

ſed nec abſurdo, nec alieno, vt ſpero, ſenſu. cùm alibi teſtimonia,& iuramēta ſcripta,& inſtrumento excepta, legamus. l. 14. Theopompus. De dot. præl. l. pen. De crim ſtell. l. 1. C. Si aduerſ. vend. l. 3. C. Si minor. ſe mai. Photius Nomocan. tit. v. cap. xxix. quæ multò minus ponderis, quàm quæ corporaliter & αὐτοπροσώπως præſtantur, habere debent. Nec enim per ſcripturam teſtium abſentium pallor, tremor, rubor, titubatio, animi præſentia, aut conſternatio, iudicis religionem inſtruit: nec præmeditati ſuſpicio ſermonis proditur epiſtolâ, quæ non erubeſcit, vt ille ait. Quamobrem Cornel. Tacitus lib. ij. Auguſtæ hiſtoriæ; Ad Vrgulariam, quia teſtis in quadam cauſa venire in forum dedignata eſt, miſſus eſt prætor, qui domi interrogaret. Idem in dialogo De claris orator. Cùm in aliquam, inquit, inuidiam, aut crimen vocati, ſua voce reſpondendum haberent: cùm teſtimonia quoque in publicis, nō abſentes, nec per tabellam dare, ſed coràm & præſentes dicere cogerentur. Ait, *In publicis*, eleganter, ſine adiuncto: vt Martianus l. 24. Marito. Ad leg. Iul. de adult. *Publicorū*, ſcilicet iudiciorū. Martianus lib. ij. Publicorum. l. 7. Reos. De pub. iud. Defectus vel ornatus ſimilis l. 3. §. In his. Comm. *Actiones ſtrictι*, ſuppreſſo verbo Iuris. In publicis ergo tabellare teſtimonium non

audiebatur: meritò. Etenim verēdum eſt id, quod Conſtātinus de reſcripti denūtiatione, ſeu editione agens, *ne priuata teſtatio mortuorum, aut in diuerſis terris abſentium, aut eorum, qui nuſquam gentium ſunt, ſumpta nominibus, falſam fidem rebus non geſtis affingat.* l.2.C.Th. lib.iiij. tit.ij. Quæ occaſio fuit conſtitutionis promulgandæ De teſtibus, Nou. xc. vbi tamen in editione Scrimgeriana idem inſidet mendum in voce ἐκμαρτυρίοις, quod paulò antè ex Harmenopulo abſtergebamus: quanquam ibidem ſemel ἐκμαρτυρίαι rectè excuderit. Animaduertēdus eſt & alter apud Harmenopulum locus, qui mendo non vacat, lib.j. tit.iij. qui latino interpreti præſtanti viro fucum fecit. ἡ ἀνεπιφώνητος δωρεὰ οὐ γινώσκεται τινός. ſic enim vertit: Donatio, quæ nullis eſt circunſcripta notis, nullius eſſe agnoſcitur. In regio exēplari, vnde multa ipſe in meum & ſtudioſorum vſum trāſtuli, pro γινώσκεται, incorruptè legitur γίνεται. nullius eſt, ſcilicet momēti. Ego verò eodē etiam loco ſuſpicor, pro ἀνεπιφώνητος, rectius legi ἀνεμφάνιστος, id eſt, non inſinuata: vt contrà ἐμφανὴς δωρεὰ Theophilo. §. Aliæ. Inſtit. De donat. ἐμφανίζειν, inſinuare, & apertè profiteri, vt Nou. 73. ἐμφανίζειν τὰ συμβόλαια. & Nou. lxvj. & ἐμφανιστικὰ, inſinuatiua, Nou. lvj. Photius Nomocanonis tit.ij. cap.j. Donationemq; vti oportet, in acta retulerit, ἐμφανίσῃ. Porrò inter

cætera, quæ ad donationum leges desiderantur, principale ius est, vt vitandæ fraudis gratia insinuetur. l.25. Donatio. l.27. Lata. l.31. In donationibus. l. seq. C. De donat. quod variè tandem à Iustiniano constitutum est, l.34. Sancimus. & seqq. C. eod.

Probatio ex Censuum monumentis: Censitores, Finitores, & eorum officium.

CAPVT II.

IN finalib. quæstionib. vetera monumēta: census auctoritas ante litem inchoatā ordinati sequenda est, l. antep. Fi. reg. adeò vt arbiter finibus regundis datus, inde potius controuersiæ probationes & fidem, quàm à testibus, petere debeat. Nam & Marcellus ait, *Census & monumēta publica potiora testibus esse, Senatum censuisse, l.10. Cēsus. D. De probat.* Neque verò id mirum. Erant enim, vt Iul. Frontinus De limitib. agrorum scribit, monumēta in itineribus constituta, quæ fidem publicam tenebāt. *Omne enim*, inquit, *monumentum dominorum nomina testatur, quæ ad iura possessionum pertinere noscuntur. Et ideò hāc legem dedimus rationémve declarauimus, vt ære contineantur.* Vt iam non sit obscura ratio, cur Senatus plus fidei censui, quàm testi adhiberi censuerit. Additur apud eundem Frontinum Tyberij Imp.

constitutio, velut iis quæ suprà diximus, quædam exceptio. *Nisi fortè*, inquit, *inter conuenientes ager diuisus pactione fuerit*. Quod & Papin.d.l. antep. paulò apertius significat, his verbis: *Modò si non varietate successorum, & arbitrio possessorum, fineis additis vel detractis agris posteà permutatos probetur*. Quod ipsum duobus modis accidere potest, vel dominorũ voluntate atque arbitrio, l.24. Quod in rerum.fi. De legat.1.l.60. Locus. De verb.signif. vel successorum serie.l.2.C. Fin. regund. Hinc Lacedæmoniorum & Messeniorum auditæ in Senatu Ro. legationes de iure templi Dianę Limenitidis: quod suis à maioribus, suáque in terra dicatum, Lacedæmonij firmabant annalium memoria, vatúmque carminibus. Messenij, secundum quos pronuntiatum Tacitus lib. iiij. refert, Veterem inter Herculis posteros diuisionem Peloponessi protulere: suóque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, cessisse, monumentáque eius rei sculpta saxis & ære prisco manere. CENSITORES vocantur, qui censui ordinando præerant: qui releuabant eum qui in publicis tabulis, professo & delato agri modo, certis ex causis frui non poterat, l. 4.§. Illam. D. De censib. Flumina Censitorum vice funguntur, vt ex priuato in publicum addicãt, & ex publico in priuatum.l.30. Ergo. De acq.rer.dom. l.1. De flumin.

Libro xj. Codicis tractatus est De censib. & censitorib. quorum officij id quoque erat, prædia cuiusque ob tributum reip. non solutum, tanquam tributo pignori obligata distrahere. l. 5. fi. De censib. D. l. pen. De rescin. vend. Prius tamen in publicum addicunt: quia reip. in eam causam prædia priuatorum non soluentium applicant: mox deinde ex publico in priuatum trāscribunt, vt eiusmodi venditio, iusto pretio solēniter facta, minimè conuellatur. l. 1. l. 2. C. Si propt. pub. pens. Nec placet vt de iis intelligatur, qui vectigales agros à fisco, vel rep. conduxerint: neque hoc ad Censitorum, sed Censorum potius officium pertinuisse existimo; qui in lustra, prædia, vectigalia, & vltrò tributa mancipibus & redemptoribus locabant: nec huiusmodi prædia priuata, sed publica sunt: quorum conductores à re Publicani nominantur. l. 1. De publica. l. 16. Eum. De verb. signif. Censitores ergo priuatorum agros forma censuali descriptos regebant. Vnde per solutionem census & tributi, possessionem probari Symmachus auctor est, lib. j. ep. xxvij. non autem dominium, nisi & idoneus, putà venditionis, titulus proponatur. l. 25. Solennibus. C. De rei vind. FINITORES Nonio Marcello dicebantur, quos nunc Agrimensores dicimus: dicti, quòd fineis diuiderent. Plautus Pœnulo:

Eius nunc regiones, limites, confinia determinabo: eius rei ego sum factus finitor. Non longè abludit illud Silij Italici, *-Quis dicere legem*
Fletibus, aut fineis audet censere dolendi?

De Ergolabis, & Redemptorib. operum, ad L. antepen. §. Mandati. D. Locati.

CAPVT III.

CVM obligationes semel initæ, non nisi mutuo vtriusque contrahentium consensu dissoluantur: vt quæ ab initio voluntatis, posteà necessitatis esse incipiant, l. 5. C. De oblig. & act. l. 17. In cõmodato. §. Sicut. Commod. mira videri possit proposita hæc à Labeone species: *Mandaui tibi vt excuteres, quanti villam ædificare velles: renuntiasti mihi, ducentorum impensam excutere. certa mercede opus tibi locaui: posteà comperi non posse minoris trecentorum eam villam constare: data autem tibi erant centum, ex quibus cùm partem impendisses, vetui te opus facere. dixi, si opus facere perseueraueris, ex locato tecum agere, vt pecuniæ reliquum mihi restituas.* Ecce mandatum re non iam integra, præter vulgatas Iuris regulas reuocatum. Quid ita? An quia in diurnas operas architecti industria, non vno pretio per auersionem locabatur opus? Hæc enim inter se distant: plurimúmque refert,

refert, vtrum in singulos pedes, an in absolutum opus, non ἔργον, sed ἀποτέλεσμα, conuentio facta esse proponatur. l. 30. Qui insulam. §. Qui ædem. l. 36. Opus. Locat. l. 11. Fideicommissa. fi. De leg. 3. l. 80. Si is cui. De lege Falcid. l. 5. De verb. sig. An quòd artifex prius exactè exquirere impensas, earumq́; rationem subducere, & examinare debuit (id enim excutere est, l. 42. Si mandauero. Mand.) quàm rem temerè aggredi: & opus inchoare, quàm dolosè minorem sumptuum modum renuntiando, ædificaturum in fraudem pellicere: Id verò videtur verius: vt propter dolum ac mendacium, in contractu etiam nominato pœnitentiæ locus sit: & quicquid pecuniarum apud architectum superest, repetatur: imò verò mãdatum de excutiendo sumptu ædificij perfectum est: nec (in d. §. Mãdaui) reuocatur; sed alius nempè locationis contractus rescinditur ob dolum, aut certè architecti in sua arte & imperitiam & latam culpam: quæ in plerisque iuris articulis dolo comparatur. Miræ enim id genus hominum artes, incredibiles imposturæ. In quã sententiam M. Vitruuius Pollio differit, procemio lib. x. De architectura, veteremq́; Ephesiorum legem commemorat, dura, inquit, conditione, sed iure non iniquo constitutam. *Nam architectus cùm publicum opus curandum recipit, pollicetur quanto sumptu*

id futurum: tradita æstimatione, magistratui bona eius obligantur, donec opus sit perfectum. Eo autem absoluto, cùm ad dictum impensa respondet, decretis & honoribus ornatur. Item si non amplius, quàm quarta in opere consumitur, ad æstimationem est adijcienda, & de publico præstatur, neq; vlla pœna tenetur. Cùm verò amplius quàm quarta in opere consumitur, ex eius bonis ad perficiendum pecunia exigitur. Vtinam Dij immortales fecissent, quòd ea lex etiam populo Romano non modò publicis, sed etiam priuatis ædificijs esset constituta: namq; non sine pœna grassarentur imperiti, sed qui summa doctrinarum subtilitate essent prudentes, sine dubitatione profiterentur architecturam: neq; patresfamiliarum inducerentur ad infinitas sumptuum profusiones, & vt ex bonis eijcerentur: ipsiq; architecti pœnæ timore coacti, diligentius modum impensarum ratiocinantes explicarẽt, vti patresfamiliarum ad id, quod præparauissent, seu paulo amplius adijcientes, ædificia expedirent. Nam qui quadringenta ad opus possunt parare, si adijciant centum, habendo spem perfectionis, delectationibus tenentur. Qui autem adiectione dimidiæ, aut ampliore sumptu onerantur, amissa spe, & impensa abjecta, fractis rebus & animis desistere coguntur. Hæc ille. quibus adstipulatur Hesiodium præceptum, quo admonemur, ne ædificaturi domum, inchoatam garrulis inhabitandam & insidendam cornicibus relinquamus.

μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
μήπι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.

Vt non abs re Zenonis constitutione, ædificiorum artifices & Ergolabi prohibeantur inter se pacisci; vt ne quod alteri commissum sit opus, impleat, aut iniunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat: permittiturq; vnicuiq; ab altero susceptum ac derelictum opus, per alterum absoluere; l. vn. C. De monop. Est enim ἐργολαβεῖν, generaliter rem quamlibet perficiundam suscipere; vt ædificium. d. l. vn. non solùm, vt quidam tradiderunt, sceleris se sequestrem & architectum præbere. Cæterùm in eiusmodi inescatores Ergolabos editas Græcè constitutiones perelegantes Harmenopulus lib. III. tit. VIII suppeditat. quibus aptandum quod Alexander rescripsit: Si quis opus, quod perfecit, adsignauit, deinde id fortuito casu aliquid passum sit id periculum ad eum, qui fecit, non pertinere, l. I. De pollic. meritò. nec enim tuendum, sed ædificandum receperat.

Species leg. LXXVII. *Signatorius. De verb. signif.*

CAPVT IIII.

MANCIPIA, vt & iumenta, interdum ornata, interdum sine ornamentis, à mango-

nibus & vænalitiariis vænum exponebantur. Plautus Sticho, *Vænalis sum, cum omnibus ornamentis*. Idem Curculione, *Emi virginem triginta minis, veste, aurum, & decem pro his coaccedunt minæ.* Vlpianus cùm ait, ea quæ depositis rebus accedunt, non esse deposita; vt puta, inquit, si homo vestitus deponatur; vestis enim deposita non est, l. 1. Depos. Aedilium quoque edicto, ornamenta iumentorum ab ipsis corporibus separantur, l. 38. Aediles. §. Vendendi. De æd. ed. Inde adeò, cùm dubitaretur, an cùm dominus vnà cum seruo ornamenta quoque vendidisset, nec anulum signatorium nominatim excepisset, accederet & emptorem sequeretur; Paulus lib. III. ad edictum Aedilium Curulium respondit, tacitè anulum signatorium exceptum videri, nec ornamentorum appellatione contineri, d. l. 74. cui subscripsit Vlpianus l. 25. Argumēto. §. Ornamenta. De aur. & arg. leg Quod quanquam ex tractata ab eo quæstione ad muliebria ornamenta referri non inficiamur: tamen ad Ædilium edictū de seruorum venditorum ornamentis propriè respondisse Paulum, vel ipsa monet inscriptio. vt non tam vocis significatio hanc interpretationem admiserit, quàm vtilitas venditoris: cuius maximè interest, ne signatorius serui anulus emptorem sequatur, né ve eo in suam fraudem abutatur: fortè

negotijs contrahendis repetita die obſignandis, & quaſi venditoris adhuc ſeruus cum æri alieno obliget. Nam etſi à iudicijs, teſtamentis, teſtimonijs, cæteriſq; ciuilibus ac publicis negotiis, ſeruilis cõditionis homines remoueantur, l.32. Quod attinet. De reg.iur. & ſignare actus hominis liberi eſſe cenſeatur. Quintil. declam. cccxl. *Signauit aliquid tanquam liber: ſi id voluntate domini fecerit, etiamſi maximè illum ſeruum eſſe dominus voluit, eo tempore manifeſtum erit, in libertate fuiſſe. ſic quiſquis aliquid pro libero facit.* Rurſus declam. cccxlij. *Qui volentibus dominis fecerint aliqua, tanquam liberi: ſignauit aliquid volente domino ſeruus? liberum eſſe vult. Inimicum* (fortè *iniquum*) *erit, tabulas auferri; & circũſcriptum eſſe neſcio quem, cui ſignatæ ſunt tabulæ.* Etſi, inquam, ſerui in publicis ciuilibuſq; negotijs tranſigendis non ſignabant, vt Nouella Iuſtiniani ac Leonis, illius xc. huius xlix. conſtitutione cauetur: tamen in priuatis dominorum rationibus verſabãtur, peculium, fœnus exercebant; inſtitores officinæ, & negotiationi, menſæ, calendario præerant. l. 4. De edend. l. pen. Si cert. pet. l. vlt. De inſtit. act. merces, vinum, lagenas, ciſtas ſignabant; & contractus ſuos, quorum ſunt iuregentium participes. d. l. 32. Quod attinet. Habebant autem anulos ferreos ſerui, vt ex Apuleij lib. x. teſtimonio eſt, quod libro primo cap. iij. anteà

protulimus. Macrobius lib.vij.cap.xiij.Plinius lib. xxxiij. cap. j. *Necnon & seruitia iam ferrum auro cingũt.* Idem, eodem libro: *Vulgoq;*, inquit, *sic triumphabant: & cùm corona ex auro Etrusca sustinebatur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æqua fortuna triumphantis, & serui coronam sustinentis.* Crediderim non anuli signatorij pretium aut dignitatem, sed vsum, ac fraudis suspicionem huic disputationi causam præbuisse.

An resoluta ab vna parte emptione, ex altera quoq; resoluta intelligatur. Conciliata l. vlt. De acceptil. cum l. 56. Si conuenerit. De pact.

CAPVT V.

SI QVIDEM de eorũ mẽte, qui à cõtracta obligatione discedere volẽt, cõstet, expedita res est: nihilq; adeò naturale, ac vnũquodque negotium mutua conuentione conciliatum, contraria tolli & rescindi voluntate. l.58. Ab emptione. De pact. §. vlt. Quibus mod.toll.obl. Si verò dubitetur, quid animi resoluentes habuerint, si res non sit integra, non vtriusq;, sed alterius tantùm resolutio fiet. Veluti, *Si conuenerit, ne dominus à colono quid peteret; & iusta causa conuentionis fuerit: nihilominus colonus à domino petere potest,* d.l.56. vbi vna contractus parte su-

blata altera manet: dominus non potest à colono petere: colonus à domino potest. Si res integra sit, emptio nuda conuentione dissoluitur, si nihil secutum fuerit. l. 2. l. 5. De resc. vend. *Cùm emptor venditori, vel emptori venditor, acceptum faciat, voluntas vtriusq; ostenditur id agentis, vt à negotio discedatur: & perinde habetur, ac si conuenisset inter eos, vt neuter ab altero quid peteret: sed vt euidētius appareat, acceptilatio in hac causa, non sua natura, sed potestate conuentionis valet.* d l. 5. id est, vt quidem interpretor, non ex vi, ac solemni acceptilationis formula; quæ non ad vtrumque, sed alterum tantùm liberandum concepta est: sed ex potestate conuentionis, nimirùm emptionis, quæ bonæ fidei iurisq; gentium præceptis & æquitate æstimata, vix patitur contrahentium alterum in obligatione hærentem, iniuria affici, altero liberato: à quo se quoq; contrà liberatum iri sperasse alterum credendum est. *Bona fides,* inquit Labeo, *non patitur, vt cùm emptor alicuius legis beneficio, pecuniam rei venditæ debere desiisset, antequàm res ei tradatur, venditor tradere compellatur, & re sua carere.* &c. l. 50. Bona fid. De act. empt. Et cùm idem Labeo generalius scripsisset, *Si ego tibi acceptum feci; nihilomagis abs te liberatus sum*: adhibita distinctione notans Paulus ait, *Imò cùm locatio, conductio, emptio, venditio conuentione facta est, & nondum res intercessit:*

vtrinq; per acceptilationem, tametsi ab alterutra parte duntaxat intercessit, liberantur obligatione. l. vlt. De accept. Hoc iure & in restitutionibus vtimur, nó solùm minorũ, qui lubrico ætatis lapsu restitutionẽ à prætore impetrarũt, l. 13. In causæ. l. 24. Quod si minor. §. Restitutio. l. 41. Si iudex. De minor: sed in vniuersum, ne qui deceptum se queritur, in lucro damnóve maneat. l. vn. C. De reputat. Idemq; in iudicijs, in quib⁹ summa æquitas versari debet, obseruandum est. l. vlt. C. De fruct. & lit. exp. c. 2. De mut. pet. Sed hæc nobis ita tractãtibus negotium facit paulò antè relata ex Iuliano species d. l. *56.* Si conuenerit: in qua dominus à colono petere non potest, colonus à domino potest. Quod sic à nonnullis accipitur, vt non habeat locum quod definimus; Si qua iusta ex causa resolutio, cõtractus in alterum cõferatur, quæ in alterius personã non æquè cõcurreret. Veluti cùm obtentu sterilitatis, merces colono remittitur: ab eo nihil petere dominus possit: ipsi cum domino, nihilominus, vt fruatur, agere liceat. Mihi Iulianus de alterutro contrahentium prorsus liberando agere non videtur: sed ne quid certum, veluti merces: non autem ne quid omninò petatur à colono. Hac enim ratione vis tota substantiaq; obligationis esset æquè in vtriusque contrahentium personam sublata atque perempta.

L. xiiij.

L. XLIII. Papinianus: De Public. in rem act. cum l. XXXIII. Fundo. §. Item si amicus. De acq. poss. dis- sidium conciliatum.

CAPVT VI.

SI QVIS *prohibuit, vel denuntiauit ex causa vendi- tionis tradi rem; quæ ipsius voluntate à procuratore fuerat distracta; & is nihilominus tradiderit: emptorem tuebitur prætor; siue possideat, siue petat rem. Sed quod iu- dicio empti procurator emptori præstiterit, contrario iudi- cio mandati consequetur.* Hæc Papinianus. *Potest enim, &c.* Verba sunt Vlpiani Papinianum interpretan- tis. Ex quibus efficitur, si quid ex voluntate domi- ni, rectè per procuratorem distractum sit, manda- tum minimè reuocari: cùm venditionem tradendæ rei necessitas comitetur. l. j. l. II. *Ex empt. De act. empt.* Qui quod antecedit, iubet, & id quod ei co- hæret consequiturq́; mandat. l. 56. *Ad rem.* l. 62. *Ad legatum. De prob.* Vt enim actū, quem quis in ser- uitute egit, manumissus nó cogitur reddere: si quid tamen connexū fuit, vt separari ratio eius, quod in seruitute gestum est, ab eo quod in libertate gessit, non possit: ex superioris tēporis administratione) venit etiam iudiciū mandati, quod in seruitute gestū est, l. 17. *Eum. De neg. gest.* Ita ferēdus non esset do- minus, qui rebus non integris, acceptoq́; pretio,

mortem emptori tradere mutata voluntate detrectaret. Nam quæcunque prioris negotij explicandi causa geruntur; nihil refert, quo tempore consummentur, sed quo tempore inchoentur, l. 21. Nam. De neg. gest. Hîc porrò pretium ab emptore solutum indicant verba, *Sine petas rem*: nec enim vindicaret, pretio nondum soluto: §. Venditæ. De rer. diuis. l. 19. Quod vendidi. De contr. empt. l. 5. §. pen. De trib. act. Neque his aduersatur d. l. 33. Fundi: cujus duo sunt capita: priore mandatum erat procuratori, vt in vacuam possessionem fundi emptorem induceret; quod ad rem qua de agimus, nihil: posteriore nullum intercessit mandatum: vt frustrà de eius per mortem domini reuocatione, aut executione disceptetur, & cum superiori quæstione quasi contraria sententia comparetur. Pomponius: *Item si amicus venditoris, inquit, mortuo eo, priusquam id sciret, aut non prohibentibus heredibus id fecerit; rectè possessio tradita erit; sed si id fecerit, cùm sciret dominum mortuum, aut cùm sciret heredes id facere nolle; contrà erit.* Nec mirum; cùm inuitis heredibus sciens prudens, citra vllum mandatum, quod ab eo inchoatum dici possit, rem alienam tradiderit. Differt igitur hæc species à superiore themate, quo qui tradebat procurator, acceptum mandatum exequebatur. At hîc nec mandatum vllum est, nec procurator: sed *amicus*, id

est, negotiorum gestor: qui passim in iure à procuratore distinguitur. l. 11. Generaliter. De acq. possess. l. 5. Quod vi aut clam. Cùm amicitia adducti, alienorum negotiorum curam administrationemq; suscipere soleamus. l. 6. §. Sed si ego. l. 36. Si liber. l. 38. Qui sine. l. 43. Is qui amicitia. De neg. gest.

Curiales qua conditione Clerici olim, vel Episcopi fierent.

CAPVT VII.

QVI conditionis curialis erant, ad Episcopatum sine patrimonij iactura ac periculo promoueri non poterant; ne dignitatis obtentu, reip. munera & λειτουργίας desererent: ita vt si patre Decurione nati, ad Clericatum adspirasset, patrimonio multarentur. l. 104. Curiales. Cod. Theod. lib. XII. tit. I. *Curiales, qui ecclesiis malunt seruire, quàm curijs, si volunt esse, quod simulant, contemnant illa quæ subtrahunt. Nec enim eos aliter, nisi contemptis patrimoniis liberamus: quippè animos diuina obseruatione deuinctos, non decet patrimoniorum desiderijs occupari.* Hæc Theodos. ad quę Ambrosius ep. XXIX. *Episcopi, inquit, retrahuntur à munere sacro, & curiæ deputantur: grauiter gemus. Nam cùm ij, qui vobis militāt, certo militiæ tēpore seruentur* (leg. ferientur) *quanto magis etiam eos conseruare debetis, qui Deo militant?* Et ad Valenti-

nianum Imp. lib. v. epist. xxxi. contra Symmachi relationem: *Si priuilegium quærat sacerdos, & onus curiale declinet, patria atq; auita, & omnium facultatum possessione cedendum est. Quomodo hanc gentiles (si haberent) grauarent querelam: quod sacerdos ferias ministerij sui emat, totius patrimonij sui damno, & priuatus vniuersæ comoditatis dispendio, vsum publici mercetur obsequij, prætendens communis salutis excubias, domesticæ inopiæ se mercede solatur: quia ministerium non vendidit, sed gratiam comparauit. Conferte causas: vos excusare vultis Decurionem, cùm ecclesiæ non liceat excusare sacerdotem.* Sed variè isthæc ab Imperatoribus constituta, temporumq; vicissitudine mutata sunt atque innouata. Fuit aliquãdo, cùm obtorto collo ab ecclesia ad obeunda curiarũ munera quasi iniecta manu abducebantur. Licuit aliquãdo vt vicaria opera reip. onera subiret Curiales clerici facti; datoq; substituto, per quem curiam administraret, patrimonium tuerentur. l. 163. eod. tit. Theodosius & Honorius mediam hanc sequuti viam, ne vel res rustica vel ecclesia deseratur, vetuerunt, nè adscriptitij coloni, veluti serui quilibet, insciis dominis Clerici fierent: aut si forte ad clericatum obrepsissent, concesserunt, vt in officijs rusticis per substitutum possent domino satisfacere. l. 16. Quisquis censibus. C. De episc. & cler. Leonis Imp. constitutiones ix. x. xi.

omnibus legibus, quæ antè de seruis ad clericatū, sacerdotium, episcopatum promouendis latæ fuerant, non mediocriter derogarunt: Nouellæ Iusti. v. & cxxiii. & Canoni apostolico lxxxii. quæ seruum ignorante domino sacerdotem factum, seruitute liberabat *Curiales sacerdotio prouinciæ, sed & filios reddi præcipimus propriæ ciuitati l.* 475. Duumuiri. eod. ti. C. Th. Extat Iuliani Imp. ad Byzantios epistolā, quā significat se ijs reddere Decuriones & Patrocolos, etsi in Christianorum, quos Galilæos vocat, religionē transierint: siue quid aliud egerint, vt curiæ munera effugerēt: exceptis ijs qui metropoleos oneribus inseruirēt. τοὺς βουλευτὰς πάντας ὑμῖν ἀποδεδόχαμεν, καὶ τοὺς πατροκόλους, εἴτε τὴν Γαλιλαίων ἑαυτοὺς ἔδοσαν θρησκείαν, εἴτε ὅπως ἄλλως πραγματεύσαντο διαδρᾶναι τὸ βουλευτήριον· ἔξω τῶν ἐν τῇ μητροπόλει λελειτουργηκότων. Et Iustinianus in eligendo episcopo, iubet iurari, quòd neque curialis sit, neque taxeoticæ conditionis. Quòd si per xv. annos in monasterio moratus, eligatur episcopus, liberetur à curia: retineatq; quartam patrimonij partem: reliquum sit curiæ & fisci. §. τὸν δὲ βουλευτὴν. Nouell. cxxiii. Iulian. ibidem. §. vi. De seruis adscriptitiis & taxeotis & curialibus ad episcopatum prosilientibus, curiæ reddantur. §. μετὰ δὲ τὴν. & §. ἀλλὰ μὴ δὲ. Hinc non parum lucis aliæ principum de Decurionib. constitutiones mutuabuntur.

Conciliata L. VII. Si hominem. §. Quoties. Depos. cum L. IX. Si ventri. §. In bonis. De priuil. cred.

Argentarij & Nummularij cur Pistici & viri boni dicerentur.

CAPVT VIII.

SVMMA quæstio in eo versatur, An ij, qui apud nummularium pecuniam deposuerunt, protopraxiam habeant, vt cæteris anterioribus creditoribus præferantur: & eam in rem diuersa Vlpiani responsa proferuntur. *Quoties*, inquit, *foro cedunt nummularij, solet primo loco ratio haberi depositariorum, hoc est eorum, qui depositas pecunias habuerint: quas non fœnore apud nummularios, vel cum nummularijs, vel per ipsos exercebant, & ante priuilegia. Igitur si bona venierint, depositariorum ratio habetur: dummodò eorum qui vel posteà vsuras acceperunt, ratio non habeatur, quasi renuntiauerint deposito.* Idem, *In bonis*, inquit, *mensularij vendendis, post priuilegia potiorem eorum caussam esse placuit, qui pecunias apud mensam, fidem publicam sequuti, deposuerunt. Sed enim qui depositis nummis vsuras à mensulariis acceperint, à cæteris creditoribus non separantur. Et meritò. Aliud enim est credere, aliud deponere. Si tamen nummi extet, vindicari eos posse puto à depositariis, & futurum eum qui vindicat ante priuilegia.* Potior est igitur eorum ratio, qui publicam fidem secuti depo-

fuerunt. Ipsi §. Quoties. manifestum est generi per speciem derogare; & Vlpianũ id quod in tractatu Depositi latius dixerat, distinxisse, §. In bonis. scilicet vt deponens in vindicando præferatur priuilegiariis, sed si depositi agat, post priuilegia admittatur. Ratio differentiæ posita in eo est, quòd personalis actio depositi à die initi contractus nata, exinde demùm competere in depositarium cœperit: ideóque posterior tẽpore obligatio, anteriorum creditorum priuilegijs nitentium iura non tollat. Seneca lib. VII. De benefic. *Pecuniæ etiam malè creditæ exactio est: & appellare debitorem ad diem possum, & si foro cesserit, portionem feram.* Vice versa reiuendicatio potiore iure est, quoties deponens rem suam extantem adhuc, repetit: quæ vbi vbi est, domini manet: nec veteribus depositarij, cuius nunquam ea res fuerit, creditoribus iure pignoris obnoxia fiat. Meliore, inquam, conditione est reiuendicatio, quæ à Paulo *L. in domini* l. 18. Euictis. De vsu. à Græcis ἰδίου ζήτησις nominatur. In qua non de contractu, sed de dominio quæritur: vt eius qui non sibi deberi, sed suam esse pecuniam depositam probarit, ratio potior habeatur. Idemque circa pecuniam mutuò datam, & mercium contributione receptum est. l. 14. Si filiusfam. l. 31. Si fundus, vers. Quod ad pecul. Si cert. pet. l. 5. §. Si plures. & §§.

seqq. De trib. act. Eiusdem ingenij est & ea quæstio in ficta quadam à Quintiliano cõtrouersia, de re furtiua improfessa à publicanis deprehẽsa. decl. cccxli Quod quis professus non est apud publicanos, pro commisso tenetur. Quidam rem furtiuam transtulit per publicanos, nec professus est: deprehensa res est: publicani cum domino contendunt: illi tanquam rem commissam vindicant, ille tanquam suam: ergo obtinebit: cùm alterius factum nemo, nisi affinis culpæ, præstare damno rei suæ teneatur. l. ii. Cotem. §. Dominus. De publican. Neque si vel falsa moneta clàm, aut quid aliud contra leges in eius ædibus fiat, ideò fiscus locum vindicabit, Nouell. cxxxi. l. 1. C. De fals. mon. Porrò quod Vlpianus ait, *Fidem publicam secuti deposuerunt*, ἐμφανῶν est, vt in re non absimili, παρὰ τὴν πίστιν, Isocrates ἐν τῷ τραπεζιτικῷ: quoniam argentarij, nummularij, mensularij, seu τραπεζῖται, non solùm, vt nunc notarij & tabelliones, singulorum rationes cõficiebant, stipulationes, pactaq; ciuium perscribebant, sed & pecuniam alienam suscipiebant, vel mutuò sibi aliive datam, sub vsuris interdum, interdum sine vsuris depositam. l. 4. l. 9. Quædam. §. Nummularios. De eden. d. §. Quoties. d. §. In bonis. Crates apud nummularium quendam pecuniam ea lege deposuit, vt ea filijs, si essent ineruditi, redderetur:

redderetur: ſin philoſophi, vt viritim populo diſtribueretur. Diogenes Laërtius lib. vj. τραπεζίτῃ τινὶ παρακατατίθεσθαι τὸ ἀργύριον, συνθέμενον εἰ μὲν οἱ παῖδες ἰδιῶται γενηθεῖεν, αὐτοῖς ἀποδοῦναι· εἰ δὲ φιλόσοφοι, τῷ δήμῳ διανεῖμαι. Suetonius Neronis perfidiam notat, quòd argentarios pretio rerum coëmptarũ fraudauerit. Idem ſcribit Galbam nummulario non ex fide verſanti pecunias, manus amputaſſe, menſæq; eius affixiſſe. Etenim auctionibus, bonorumq; vẽditionibus intereſſe, imò præeſſe ſolebant. l. 18. Item videndum. De her. pet. l. 88. Filiæ. De ſolut. Vnde Magiſtri à præcipua in eo negotio cura vocabãtur. Cicero in Quintiana, lib. 1. ad Attic. epi. 1. & lib. v. Epiſt. Laodiceam. fi. πιστικοὶ, διὰ τὴν πίστιν, vt elegãter Harmenopulus interpretatur, lib. 11. tit. xi. & rurſus lib. vi. tit. iii. quorum munus & antiquum in venditionibus rerum debitorum ſine herede moriẽtium morem deſcribit. Theophil. lib. iii. Inſtitut. tit. De ſucceſſ. ſublat. quæ fieb. per bon. vend. Iidem ob fidem viri boni antiquis nominati ſunt. Cicero libro ix. ad Attic. epiſt. Legebam: *Prætores ius dicunt, Ædiles ludos parant, boni viri vſuras perſcribũt.* & ſub finem libri ſecundi Officior. *De collocanda pecunia commodius à quibuſdam optimis viris ad Ianum medium ſedentibus, quàm ab vllis philoſophis vlla in ſchola diſputatur.* In Piſonem: *Viri boni lapidibus à foro pellerentur.* Sci-

licet illic erant argentariorum officinæ, & fœneratorum conuentus celebres: quod innuit Plautus Curculione, *In foro infimo boni homines, atque dites ambulant.*

Aperta vel occulta rerum venditarum vitia: Animi vitia: Bonis conditionibus vendere: ex Theophilo.

CAPVT IX.

QVI improbato more versatus est, in celanda seruitute fundi quem vendebat, imposita; tenetur, si emptor ignorauit: sed non videtur esse celatus, qui scit, neque certiorari debuit, qui non ignorauit. l. 1. De act. empt. Ideóque si nominatim morbus exceptus non sit, talis tamen morbus sit, qui omnibus potuit apparere; vt puta si cæcus homo vænibat, aut qui cicatricem euidentẽ & periculosam habebat, vel in capite, vel in alia parte corporis; eius nomine perinde non tenetur, ac si nominatim morbus exceptus fuisset. Ad eos enim morbos vitiáque pertinere edictũ Ædilium; quæ quis ignorauit, vel ignorare debuit. l. 14. Quæritur. ff. De æd. ed. Hinc pileatos seruos vænum solitos ire, quorum nomine venditor cur nihil præstaret, Cælius Sabinus Iurisperitus causam esse ait; quòd eiusmodi conditionis mancipia, insignia esse in vendendo deberent: vt emptores errare & labi non

D

possent: neque lex vendendi operienda esset; sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus. Auctor A. Gellius lib. VII. cap. IIII. Hinc Seneca epistol. lxxxi. *Contemnes illos, inquit, si dispoliaueris. Equum empturus solui iubes stratum: detrahis vestimenta vænalibus, ne quæ vitia corporis lateant: hominem inuolutum æstimas? Mangones, quicquid est quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Itaque ementibus ornamenta ipsa suspecta sunt: siue crus alligatum, siue brachium aspiceres, nudari iuberes, & ipsum tibi corpus ostendi.* Quid de animi vitiis? Ea non faciunt, quominus quis sanus sit corpore: ideóque ob id mancipia non redhibentur: quoniam Ædiles de corporalibus vitiis loquuntur. l. 1. fi. De æd. ed. Quò pertinent eæ in iure Stoïcorum controuersiæ, de quibus sic M. Cicero libr. III. Offic. *In mancipio vendendo dicendáne vitia, non ea, quæ nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili? sed hæc, mendacem esse, aleatorem, furacem, ebriosum, alteri dicenda videntur, alteri non videntur.* id est, Licet iure ciuili, ea mãcipiorum vitia, quæ animi potius, quàm corporis sunt, nõ præstãtur à venditore: boni tamen viri officio cõuenit, ea emptori indicare ac patefacere. Quæ Ciceronis verba vti in omnibus exemplaribus, etiam regiis, scripta sunt, retuli: nec viro alioqui summo, optiméque de re literaria merito, *scilicet*, pro *sed*, resti-

tuenti assentior: quasi hæc, *mēdacem esse*, &c. exempla ponerentur vitiorum, ex quibus fieret iure ciuili redhibitio. Quinimò sic exaudiēda esse, vt sæpè aliàs, *non* (solùm) *sed* (etiam) ex iure nostro conuincitur. *Aleatores*, inquit Vlpia. *& vinarios nō contineri edicto quosdam respondisse Pomponius ait, quemadmodum nec gulosos, nec impostores, aut mendaces, aut litigiosos*. l. 4. De æd. ed. Venuleius: *Animi potius, quàm corporis vitium est; veluti si ludos assiduè velit spectare, aut tabulas pictas studiosè intueatur, siue etiam mendax sit, aut similibus vitiis teneatur*. l. vlt. eod. tit. An lac magis lacti, aut ouum simile ouo est, atque ista inter sese exempla conueniunt? Quamobrem Papinianus redhibitoriæ actioni locum esse negat; si mancipium bonis cōditionibus emptum fugerit, quod antè non fugerat. l. 54. Action. eod. tit. Nimirùm fugæ vitium atque consilium, in latebris ac recessu animi penitùs abditum, nunquàm se aperuerat anteà, ideò nec prestandum. Alludere videtur eò Plinius lib. j. epist. xx. *Credo decētes esse seruos, qui sunt empti mihi ex consilio tuo; superest vt frugi sint, quòd de venalibus melius auribus, quàm oculis iudicatur*. Bonis porrò conditionibus mancipium vendere, quid sit, aliter alij ex re præsenti statuunt. In ea autem Antonini constitutione, quæ nimiam dominorum sæuitiam repressit, cùm serui iubentur bo-

nis conditionibus distrahi, l.j. fi. De quæst. l.j. De iis qui sunt sui vel al. iur. §. j. Instit. eod. Id verò Theophil. exponit, nō solùm, quod alibi cauetur, ne ad prædurum & inclementem herum reuertantur: sed etiam ne ea lege nouo domino vendantur, ac tradantur, vt in perpetuis vinculis hæreant: vti ne vnquam manumittantur, néve ea in loca exportentur, vbi tæter & grauis aër hominibus illic viuere non assuetis, mortis caussam afferat: ἐπὶ τῷ οἰκεῖν αὐτὸν ἐν χώρᾳ βαρυτάτους ἀέρας ἐχούσῃ ἀήθεσι. Quod postremum animaduertendum esse censeo. Inueniuntur enim non solùm fundi grauioris cœli, & pestilẽtes. l. pen. De reb. eor. l. 3. §. Idem Nerua. Ne quid in loc. pub. l. pen. C. De æd. act. Qualem Puppiniam Attilius coluisse dicitur. Columella lib. II. cap. IIII. Sed & regiones pleræque insalubres: cuiusmodi Sidon. Apollinaris describit pestilẽtem Tuscorum regionem spiritu aëris venenatis flatibus inebriare: & Zonaras in Theodosii iunioris imperio, tomo III. Oasim sterilem, corruptis ventis obnoxiam. Ὄασιν χώραν οὖσαν τῆς Ἀραβίας λίπωραν, καὶ ὑπ' ἀνέμων χαλεπωτάτων φθοροποιῶν. Oasim in Arabia locat; quam Basilicōn scholiastes lib. lx. tit. lij. insulam medio Nilo cinctam in Ægypto extare, in eaque relegatos culicibus grandioribus muscis infestari atque interimi commemorat. Itaque, vt ad rem

redeam, ne serui in eiusmodi loca deportentur, meritò venditionis lege excipitur: ne vindictæ magis inhumaniores domini studuisse, quàm rei familiaris vtilitati consuluisse videantur. Et hominis interest beneficio hominem affici, non vexari. l. 7. Seruus. De seru. exp. l. 25. Statuliberos. De statulib. Philo Iudæus περὶ φιλανθρωπίας. Nam alioqui propter loci & aëris grauitatem ac tristitiam dicitur vita alicui esse pœna. c. Quorũdam. LXXIIII. dist. Id est mors solatio, & vita supplicio. vt l. 5. Ad l. Iul. mai.

Serui dominorum testamento, vel contractu, vexati, vincti, cruciati, torti: Impura laquei pœna.

CAPVT X.

DVRIS conditionibus asscribatur & ea lex, qua quid in seruum grauius statuitur; vt cùm dominus ita scripsit, *Ne eum alienes, néve eum vendas: quia* (inquit Vlpianus) *coërcere voluit seruum, & cruciare; ne meliorem dominum experiretur.* l. 24. Generaliter. De fid. lib. vel cùm in perpetuam seruitutem vænijt seruus. l. 44. Seruum. §. Si idem. De leg. 1. Ad eum morem allusum à Propertio est lib. IIII.

Lygdanus imprimis omnis mihi causa querelæ
Væneat; & pedibus vincula bina trahat.

Quod de ijs accipi nolim, qui ob noxam deli-

ctúmve publicum cōpediti ad quæstionem dedi, vel sub verberum aut vinculorum pœna, dominis reddi ac restitui solent. l. 17. Quid sit. §. Si quis talis. De ædil. ed. l. 10. In seruorum. l. 38. Si quis aliquid. §. Qui se. De pœn. l. 10. Seruus. C. eod. Paulus lib. v. tit. iiij. & xviij. Sentent. Imò de iis nunc seruis agimus, quos mera domini indignati voluntas, conuentione vel testamēto expressa, vinciri, torqueri, deportari, vexari, crucifigi iubet. l. 6. Si venditor. l. seq. De ser. export. l. 7. Si hominem. Dep. l. 67. Seruus. De leg. j. Columella lib. j. cap. viij. & lib. xj. ca. j. & antiquo L. Cuspidij testamento. DIONYSIVS *qui vinctus est, & Syrus fugitiuus, si perseuerauerint esse improbi, vt sunt; eos vænundare mando. Dauum quoque ac Maurum mancipes in perpetuum esse edico: quoniam maledici & contumaces semper fuerunt; vt in pistrino pœnas promeritas luant.* Extat huiusmodi rescriptum Alexandri, in quo dominus in seruos iratus cauerat, vt vnus quidem in perpetuis vinculis moraretur; alter verò exportandus vænundaretur. l. 5. C. Famil. ercisc. Constantinus dominis in seruos, vincula, custodiam, virgas, & lora permittit, citra vllum criminis metum; at suspendere laqueo, veneno necare, sulcare latera, & ignibus membra exurere prohibet. l. vn. De emend. seru. Quod vtique anteà impunè licuisse Seneca testimonio esse po-

test, Declam. vlt. lib. iij. & testatoris elogium, CRVX SCRIPTA SERVO. de quo Quintilianus eleganter Declam. CCCLXXX. & quod adeò barbarum sui seculi morem hunc insectatur Iuuenalis satyr. VI.

Pone crucem seruo: meruit quo crimine seruus
Supplicium? quis testis adest? quis detulit? audi.
Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa est.
O demens, ita seruus homo est! nil fecerit: esto.
Hoc volo, sic iubeo; sit pro ratione voluntas.

Auctor est Athenæus lib. IIII. Cùm quidam testamento mulieres quas habebat forma præstantes, pueros item ad pugnam & digladiationem legasset ac designasset; iniuriam hanc populum non tulisse: testamentúmque rescidisse; ἄκυρον τὴν διαθήκην ἐποίησεν. Vicina huic ferè est & illa patronorũ aduersus ingratos libertos detestatio: *A Mæuio liberto de me nihil merito.* & *Pessimus libertus.* l. 13. Diui. De adi. leg. l. 37. Cùm quis. De leg. 3. Acerbius illud & grauius in veteri lapide Rom. extra viam Flaminiam repertum est; in quo C. Vius pater ob desiderium amissæ filiæ, libertum sic execratur: ATINETO LIB. CVIVS DOLO FILIAM AMISI RESTEM ET CLAVOM VNDE SIBI COLLVM ALLIGET. In altero itẽ, HIC STIGMATA ACTÆ LIBERTÆ SCRIPTA SVNT, VENENARIÆ PERFIDÆ DOLOSÆ DVRI PECTORIS CLAVOM ET RESTEM SPARTEAM VNDE SIBI COLLVM ALLIGET ET PICEM CANDENTEM PECTVS MALVM COMMVRAT,

Exulce-

Exulcerati porrò animi virus indicant cùm illa, *restem sparteam*, & *collum sibi alliget*: tum strãgulatio à Constantino interdicta; d.l. vnic. nimirùm quòd informis & impura mors laquei; sicut decollatio & gladij pœna, pura & honestior haberetur. Eustathius x. Vlyssex, καθαρὸς μὲν ὁ διὰ ξίφους ἐδόκει θάνατος, μιαρὸς δὲ ὁ ἀγχονιμαῖος. Philo de mundo; θάνατον οὐ καθαρὸν τὸν δι' ἀγχόνης ἐπισπώμενον. D. Ambrosius in lib. De Tobia, cap. XIIII. In Pontificalibus libris cauebatur, vt qui vitam laqueo finiissent, insepulti abiicerentur: quòd ea mors esset omnium maximè infamis, vt Seruius tradit in illud XII. Æneid.

Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.

Quædam prius scripta præpostere, restituta: Cur insepulta mortem sibi consciscentium cadauera abijcerentur.

CAPVT XI.

PROTRITA, iámq; omnibus ferè nota sunt ista, Omne; pro omen, omnia pro omina, iuris pro viris, ius pro vis: & contrà limes miles, limitis militis, limitare militare, recta certa, certè rectè, domus modus, velamentũ leuamẽtum, cibariis vicariis, incidia indicia, & alia innumera: quæ inuersis paulúmq; immutatis litteris aut syllabis scripta, præposteram quoque sentẽtiam inuexerunt. Non absimile est in l. II. Sed & si. Ad exhib. *Si non solebat*

possessor seruum pascere: nam si solebat, sicuti pascit, ita & cibaria potest non recusare. Ita Florentiæ quidem est; alibi verò sic, *non potest recusare.* Offenderunt plerique ad peruulgatam l. 8. De fideiuss. lectionem hāc, *Si fuerint in duriorem causam adhibiti, placuit eos nō omninò obligari:* id est, vt Barthol. & Cōnanus, aliíque non pauci interpretati sunt, ne in leuiorem quidē causam. Florent. *omninò non obligari.* Imò verò in concurrentem quantitatem; & eam certè, in quam reus prototypus tenetur, obligātur: si qua fides est Iureconsultis adhibenda. l. 17. Vir. §. Mulier. Ad Sen. Velleian. l. 33. Rogatus. Mand. l. 61. Siue. De iur. dot. l. 48. Si Titius. De fideiuss. Sed de hoc subtilius aliàs. Apud Vlpianum fragm. Institutionum, tit. 2. *Statuliber seu alienetur ab herede, siue suscipiatur ab aliquo, libertatis cōditionem secum trahit.* quod mendosum esse, & perperàm *suscipiatur*, commutatis inuicem litteris pro *vsucapiatur* scriptum, promptum est ex vno atque altero eiusdem auctoris, argumēti ac sententiæ loco iudicare; nempè l. 2. De statul. *Qui statuliberi causam adprehendit*, inquit Vlp. *in ea conditione est, vt siue tradatur, salua spe libertatis alienetur; siue vsucapiatur, cum sua causa vsucapiatur.* Et pòst: *Cæterùm ante aditionem, siue tradetur, siue vsucapietur, siue manumittetur, spes statæ libertatis intercidit.* Idem l. 6. eod. tit. *Non solùm autem si vanierit, hæc conditio*

ad eum trāsit, qui emit; verumetiam ad omnes, quicunque quoque iure dominium in statulibero nacti sunt. Siue igitur legatus sit tibi ab herede statuliber, siue adiudicatus; siue vsucaptus à te, siue traditus; &c. Idem vitiū præposteri inhæret l. 20. Apud Iulian. De fi. lib. *Si verò seruum susceperit, is cui hereditas restituta fuerit, ipsum competit manumittere, &c. Susceperit,* pro *vsuceperit.* Dudum antea in spectatæ fidei Pandectis manuscriptis videram *ceperit,* mutila & ablata priore vocabuli parte: idq; interpretabar, acquisierit: donec prioris discipulus posterior dies, ibi πρωθύστερον esse fateri hortaretur. quod Græcorum interpretatio, & scholium manifestò prodit lib. XLVIII. Basilicon tit. III. Sed nec eiusdem notæ illud trāslatitiè omittendum est in l. 23. Cùm autem. De æd. edict. vbi malum seruum creditum esse Vlpianus ait, qui aliquid facit, quò magis se rebus humanis extrahat: Vtputa laqueum torsit, siue medicamentum pro veneno bibit, præcipitémve ex alto miserit, aliúdve quid fecerit, quo facto sperauit mortem peruenturam. *Tanquam nonnihil in alium ausurus; qui hoc aduersus se ausus est.* Illud *nonnihil* Florentiæ est: at in vulgaribus codicibus *nihilnon,* pro quiduis, multò rectius. Vt apud Senecam de homicida insepulto, in eandem sententiam differētem, lib. VIII. Decl. IIII. *Nescio cuius criminis, inquit, conscius confu-*

git ad mortẽ. Cuius inter scelera etiam hoc est, quòd damnari non potest. Contra hos inuentum est, vt aliquid post mortem timerent, qui nec mortem timent: nihil non ausurus fuit, qui se potuit occidere. Si sine causa sibi manus attulit, puniendus est: qui enim sibi non parcit, multò minus alijs parcet, l. vlt. De bon. eor. qui ante sentent. Quintil. decla. CCXCII. Nam qui mortis accersitæ causas non reddidissent, insepulti abijciebantur: non solùm, vt ex eiusdem declamat. CCCXXXVII. colligitur, sed etiam ex concilio Bracharnensi & Tiburcensi constat eos, qui sibi mortem cõsciuerint, arceri sepultura solitos: quorũ sepultura canina dicitur, c. Ex parte. De sepult. c. Placuit. 23. q. 5. c. Quicumque. 23. q. 8. Quam pœnam Roman. Pontifices & ad equites, qui velitando & ambitionis ergò decurrendo vulnerati in ludicro certamine caderent, extenderunt. c. 1. De torneam. c. Super. ex. De rapt. Nec immeritò. Sunt enim humanæ conditionis honore indigni, qui quid nati sint (opificium videlicet Dei) immemores, sibi manus afferre non dubitant. Et cùm cadauera humi cõdita ad resurrectionem velut immortalitati oppignerata & desponsa deponũtur (quod præter Persas nulla vnquam gens aspernata est. l. pen. De cond. instit. l. 7. De iur. delib. Philo Iudæus in Flaccum. Lactantius lib. 6. cap. 12. l. 43. Sunt per-

sonæ. De relig. & sumpt. fun.) frustrà concessum cunctis hominibus etiam hostibus beneficium expectent, qui sibi ipsi vim inferentes, dignitatem ac pudorem naturæ violarint. Carnificis loco, vt ait Festus, habebatur is, qui se vulnerasset, vt moreretur. αὐτοφονευτὴς καὶ τῆς τοῦ θεοῦ δημιουργίας ἐχθρὸς nominatur, Apostolico canone xxi. & xxii. & sine controuersia sceleratus & iniustus à Lact. Firmiano lib. vi. cap. xx.

De fugientium reorum suspicione: examinatæque rationes ad L. X. Ait prætor. §. Si debitorem. De iis quæ in fraud. cred.

CAPVT XII.

LONGE diuersa est fugientium reorum cōditio, ac eorum qui nullius sibi criminis conscij creditoris occursum vitant. Fuga crimen eius qui delatus est, arguit, Nouell. 8. Fugere post accusationem institutam, aut contractum scelus, propè fateri est, & se prodere. ὁ φεύγων ἑαυτοῦ κατήγορος. Nou. 53. Apollon. Tyaneus apud Philostratum lib. vii. οὐκ ἐᾷ μοι διαφυγεῖν τὸ γοῦν μὴ προδότης δόξαι. & post, ἀλλ' ἐκλιπὼν τὸ δικάζεσθαι πῶς ἂν διαφύγοι τὸ μὴ οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ ἐψηφίσθαι. id est, qui autem iudicium fugeret, quonam tandem pacto euitabit, quin sese ipse damnasse videatur? Demosthenes περὶ στεφάνου, suspiciosam Æschinis fu-

ἐψηφ. ἑαυτοῦ

gam insectatur. quod ibidem Vlpianus rhetor annotauit. Quamobrem cùm de bonis libertorum à patrono vel fisco vindicandis agitur, & damnatorum, & mortem sibi cõsciscentium, & fugientium eadem ratio, idem ius est. l. 28. Si in libert. De bon. libert. At in pecuniariis causis negans debitor vi non est terrendus: multiplexq; in creditorem propria auctoritate, χειροδικοῦντα, ius suum exequẽtem, & magistratus partes sibi vindicantem, pœna instituta est: vt vi bonorum raptorum teneatur. l. 6. §. In iudicati. De re iudic. Iure crediti cadat. l. 13. Extat. Quod met. caus. Tertia bonorum parte multetur, committátque. in l. 7. C. Vnde vi. l. 1. D. De vi priu. In eum iuretur in litem. l. antep. C. Vnde vi. Denique infamia notetur. Harmenopulus lib. III. tit. V. περὶ ἀναρχίας τῶν δανειστῶν. Non impunè ergo debitor, etiamsi caluitur, pedémve struit, inuitus ad iudicem abducetur, & iniecta manu rapietur: licet aliter iis persuasum esse scio, qui triuiali interpretum opinione imbuti, de spurca commẽtariorum cloaca, quàm Iurecõsultorum fontibus haurire maluerunt. A quibus imperitè huc accersitur l. 14. Quæsitum. De pign. in qua nullum de iniicienda in fugientem debitorem manu verbum facit Vlpianus; sed hoc tantùm tradit, licere debitorem ante diem ex causa conuenire, ac pignus medio

tempore persequi. Quod tum accidit, cùm debitores suspecti consumptis & adesis bonis desinunt esse soluendo: tum decoctores & euersores patrimonij maturiùs admonere, ab iísque pecuniam aut certè cautionem exigere, & periculũ anteuertere creditores possunt. l. 41. In omnibus. De iudic. l. 24. Si cõstante. Solut. matr. l. 5. §. Si quis riuos. De nou. op. nunciat. Nec minus ridiculum est, quod toties decantatum d. §. Si debitorem, tam insulsæ sententiæ arcem constituunt: perinde ac si sibi debitorem frustrãtem ac fugientem persequutus creditor inuaserit, reluctantem ad iudicium rapuerit, eíque res, quas secũ asportabat, per vim eripuerit; quo nihil iniquius, nihil ab Vlpiani mente & verbis alienius. Nam quod ait, *abstulissem ab eo, quod mihi debetur*, non eam, quam plerique adstruunt, significationem habet, inuolassem, eripuissem, extorsissem: sed citra vim meum essem consequutus. Id enim *Auferre*, latinè scientibus valet: vt rem ab intestato auferre. l. 12. Posthumus. De iniust. rapt. irr. & appellatione iniusta pronuntiata fundus ablatus est. l. 57. Chirographis. De adm. tut. Cic. ad Attic. *Scapuo omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestas fuit*. Idem, *Sed quid potuit queri is, qui auferre pecuniam, cùm potuit, noluit?* Pro Quintio, *Si quid mihi deberetur, peterem, atque iudicio iampridem abstulissem.*

Pro Roscio Comœdo; *Itáne verò cognitor si fuisset tu°, quod vicisset iudicio, ferres tuum? suo nomine petiit quod abstulit, sibi non exegit?* Inficiátes verbi vsum nostri Iuris familiarem auctoribus, testimoniorum satietate explere & obruere quid attinet? l.13. Eum.l.21. Titius. De iur.fisc.l.48. Qui vas. De furt.l.55. Si igitur. Pro soc.l.pen. Si fam.furt. fecisſ. dic. l.21. Venditor. De her vel áct.véd.l.55. In laqueum. De acq. rer.dom. Quid igitur, inquiet aliquis, quænā tādem eius §. Si debitorem, sententia est? Nempè cùm idem plurium debitor creditorum fugam adornans, multa de suis rebus secum asportaret, ab vno ex iis persequente conuentus est, cui præ cæteris solidum debitum exoluit. Quæsitum est, An ab eo pecunia in reliquorum creditorum fraudem ablata videatur? Distinguendum est. Si quidem prius quàm in possessionem bonorum debitoris cæteri creditores mitterentur, pecunia vni soluta sit, proditā in factum ex edicto fraudatorio actio cessat: cùm sibi creditor vigilarit, cōditionem suam meliorem fecerit; nulla fraus, nulla vis; id ei ius fuit. l.6. Quod autem. §. Sciēdum.l.pen. Quæ in fraud. cred. At verò si post missionem in possessionem, debitor in cæterorum creditorum necem, vni præcipuè gratificetur; ius aliis quæsitum frustratione arbitrióve debitoris nec minuetur, nec tolletur; quomi-

quominus Pauliana actione soluta pecunia reuocetur. d. §. Si debitorem. Secus, si adhuc integra res est: occupantis erit, vt in actione iudicati, & executione sententiæ, melior conditio: iura creditori, quò magis suum consequatur, vigilare permiserũt. l. 21. Summa. De pecul. l. 19. Inter. l. 61. In iudicati. De re iudic. At fugæ non leuis suspicio. Esto sanè, maximè in delictis: in pecuniariis etiam iudiciis aliqua: sed negantes debitores ordinarij iuris remediis vrgeantur; vis abesto, nec iniecta manu rapiantur, aut detineãtur. l. 9. Negantes. C. De oblig. & act. l. vlt. C. De execut. rei iud. l. Non est singulis. De reg. iur. l. 6. §. Qui iudicati. De re iudic. αἱ ἐπαγωγαὶ in quibusdam criminibus, vt homicidio, trãsfuga, fiebant. In priuatis ne liceret abducere apud se reos, sed ad thesmothetas, Attica lege cauebatur: cuius Demosthenes contra Aristocratem, & Lycurgus contra Leocratem meminerunt.

De manumissione per mensam: Et libertos sibi nomina patronorum assumpsisse.

CAPVT XIII.

THEOPHILVS sub finem tit. v. lib. 1. Instit. enarrans treis naturalis libertatis acquirendæ modos, per mensam, per epistolam, inter amicos: Per mẽsam, inquit, ὅτε συνεπαθῆναί οἱ ἐπὶ ἐλευθερίαν δόσι τοῦ-

σέβεται τῷ δεσπότῃ. Tertullianus De resurrectione: *Si famulum tuum*, inquit, *libertate mutaueris; quia eadem caro atque anima permanebunt: quæ flagellis & compedib. obnoxiæ retrò fuerant; circuitione illa, vestis albæ nitore, & anuli aurei honore, & patroni nomine ac tribu mensáque honoratur.* Nec enim leue beneficium habebatur, superioris mensæ conuiuam adhiberi; vt epulari cũ Imperatore. Procopius lib. 2. De bello vindelico. sub finem. Suetonius in Flau. Vespasiano, cap. 2. *Magnus honos alicui habitus, si ab Imperatore vocaretur ad cœnam: & de eo interdum Imperatori publicè gratiæ actæ, quòd se honore cœnæ esset dignatus.* Hinc illud Æoli ad Iunonem, *-Tu sceptra Iouémque*

Concilias; tu das epulis accumbere diuûm.

Aristoteles lib. II. Rhetoric. τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον, honorificum esse ad cœnam vocari. διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι, ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε. Achilles enim, quoniam Tenedi à Græcis non fuit vocatus, aduersus eosdem est exacerbatus. nam quasi dedecore affectus esset, commotus fuit. Verùm illius accumbẽdi ritus rariora de seruis ac libertis exempla sunt; præ copia frequentiáq; locupletissimorum auctorum, quorum testimonio veterem patronici nominis vsurpandi rationem videmur posse confirmare. Extat enim apud Paulum species, in qua Iulius Zosa libertus

Iulij Quinctiliani dicitur l. 126. Si ita stipulatus. §. Chrysogonus. De verb.ob. Altera item apud Scæuolam;in qua Octauius Terminalis libertus Octauij Fœlicis rem agere, patroníque pecuniam exercere proponitur.l.vlt.De instir.act.Cic.epistol.lib. XIII. Seruilio collegæ Titum Ampium Menandrum Titi Ampij Balbi libertum cõmendat.Apud Sueton. in Augusto, cap. XXVII. Iulius Philopœmen, nomen est liberti, qui patrono Tito Iunio manumissus est: sic dictus, postquàm liber est factus,cognomine seruili retento: vt & Lucinius in eiusdem Imp.vita, cap. LXVII. Nec verò prætereundum est epitaphium ancillę matrimonij causa manumissæ, dominóque nuptæ; quod Romæ adhuc visitur,

Liberta & coniunx Petronia cara patrono
Thallusa hoc tumulo condita luce caret.
Hanc sic assiduè deflet Petronius; vt jam
Deficiant oculos lumina cara suos.

Lactantius Firmianus lib. III. cap. IIII. De similitudine patris ac domini, potestatéque in seruos ac filios: *Denique & filius*, inquit, *manumittitur tãquam seruus, & seruus liberatus patroni nomen accipit, tãquam filius.* Vnde illa pendet bellè à Scæuola tractata quæstio l.38.Pater. De leg.3. *Duobus*, inquit, *libertis Sticho & Erote heredibus institutis, ita cauit,* FVNDVM

CORNELIANVM DE NOMINE MEO EXIRE VETO. *Vnus ex heredibus Stichus Arescusam liberam testamento esse iussit, eique partem suam fundi legauit. Quæro, an Eros & cæteri conliberti Stichi ex causa fideicommissi eius fundi partem ab herede Stichi petere possint? Respondi non contineri.* Rectè. Nec enim Cornelianus fundus de nomine testatoris cõtra ipsius voluntatem, in extraneum trãsit: cùm liberti patronorum nomina retineant. Ideóque testator alibi dicitur legasse libertis domum, & hæc verba adiecisse, *vt in ea habitent liberti, ne de domo exeat.* l.108. Libertis. De condit. & demonstr. Et in l. 88. Lucius. De leg. 2. testator ita cauit: *Prædiolum meum dare volo libertis libertabúsque meis, & quos hoc testamento manumisi; & Seiæ alumnæ meæ; ita ne de nomine familiæ meæ exeat, donec ad vnum proprietas perueniat.* Non adeò dissimile exemplũ lubet è lapidibus Rom. eruere. HOC MONVMENTVM COMPARAVIT IACIÆ HELPIDI LIBERTÆ, IDEM CONIVGI CARISS. ET SIBI ET C. MARIO VICTORI ET LIBERTIS LIBERTAB. Q. EIVS POTERISQ. EOR. NE DE NOMINE MEO EXIAT. Quę prohibitio, si liberti libertæ q; diuersum à patrono haberent nomẽ; iocularis & inepta profectò videretur. Quinimò vt adoptantis nomen & ciuitatem filij, sic manumissione liberti gentẽ patronorum, tribum, ciuitatémque consequuntur: vt non paucis Iuris locis ostẽditur, quos fusius sequente cõ-

mētario exponemus, l. 7. Ciues. De incol. C. lib. x l. 1. De municip. lib. x. C. l. 1. l. 6. fin. l. 7. l. 16. l. 17. Libertus. §. Ex causa. l. 22. Filij. l. 27. Eius. D. Ad municip.

Exposita L. 1. De vsufructu legato.

CAPVT XIIII.

CVM omnes res aut in patrimonio nostro, aut extra patrimonium habeantur, §. 1. De rer. diuis. meritò quis addubitet, ecquid illud sit, quòd seruitutes neque ex bonis esse dicantur, neque extra bona. Principiò rē in bonis esse dicimus, cuius nomine, cùm possidemus, exceptionem; cùm amisimus, actionem habemus, l. 52. Rem in bon. De acq. rer. dom. l. 49. Bona. De verb. sig. Pro seruitutibus verò confessoriæ in rem, & negatoriæ actiones, exemplò rerum corporalium, iure ciuili proditæ sunt, tot. tit. Si seruit. vind. §. Æquè. De act. Instit. Deinde, pignori dari potest via, iter, actus, aquæductus: At pignus, non nisi rei, quæ sit in bonis debitoris, contrahitur, l. 12. Sed an viæ. l. 15. Et quæ. §. Quod dicitur. D. De pig. Rursus bona debitoris in fraudem creditorum alienata, & seruitutes quoque, actione Pauliana reuocantur; quod Prætoris edictum ad eos pertinet, qui patrimonium deminuerunt, l. 3. 4. 6. Quæ in fraud. cred. Præterea iura prædiorum in familiæ erciscundæ iudicium

veniunt, quo defuncti patrisfamilias bona inter coheredes diuiduntur, l.19. Arbor. fin. D. Comm. diuid. Postremò, cùm ea iura sua quisque vocet, l. 24. Ex meo. De seru. rust. præd. relinquitur in rebus ac bonis nostris seruitutes prædiorum esse numerandas, l.1. fin. De rer. diuis. §. vlt. De reb. corp. & incorp. d. §. Æquè. Quid igitur est, quod Paulus scribit, eas neque in bonis, neque extra bona esse? An quòd minus aliquanto sit, *rem ex bonis esse*, ἐκ τῆς περιουσίας, quàm *in bonis*, ἐκ τῆς δεσποτείας, interprete Theophilo? §. vlt. Vi bon. rapt? Quo sensu cuidam celeberrimi nominis, eloquentiæ & diligentiæ non mediocris viro, Pauli verba accipienda videntur; mihi secus: Vel eò, quòd eiusmodi differentia, vt aliàs fortè attendatur, eo certè loco minimè obseruetur. Nam ei quod initio dixerat; *Senatusconsulto caueri, vt omnium quæ in bonis sunt, vsusfructus legari posse*: mox subiicitur responsio, qua apertè illud discrimen cōfunditur, *Quia id neque ex bonis, neque extra bona sit.* Quæ profectò inepta esset ratio, si aliorsum quàm ad obiectionem, cui tacitè occurrit, referretur. Sed commodius est, totum illud ex re subiecta æstimare, non vt generalem iuris definitionem accipere. Nec enim quisquã ex re sua seruitutem alij legare prohibetur: Id enim licere, vniuersus *De seruitute legata* tractatus, argumento esse

poteſt: & quod Iuſtinianus, §. vlt. De ſeruit. ait, Patremfamiliâs poſſe damnare heredem, ne altiùs tollat ædes ſuas, néve luminibus ædium vicini officiat; vel vt patiatur eum tignũ in parietem ſuum immittere, ſtillicidiúmve aduerſus eum habere; vel vt patiatur eum per fundum ire, agere, aquámve ex eo ducere. Diuerſa huiuſce exempli ratio eſt: nimirum, ne cui teſtator debitæ ſibi ab alieno fundo ſeruitutis, itineris, actus, viæ, aquæductus, vſum vſumfructúmve, leget: quia ſcilicet ſeruitutis ſeruitus eſſe non poſſit: perinde ac ſi diceret, qualitatis & non entis, nullam fingi poſſe qualitatem, vt nec fundus fundi inſtrumentum eſſe poteſt, l. 12. Quæſitum. De fund. inſtr. Nec enim debitam mihi à tuo fundo ſeruitutem alteri, niſi conſenſeris, rectè cedam. l. 8. In concedendo. De aq. pluu. l. 33. Cùm eſſent. §. Per plurium. De ſeru. vrb. præd. nec vllus ſeruitutum vſus eſt, vllum per ſe cõmodum, quod in fructu, niſi propter prædium vicinum, numeretur. Vnde in petitione hereditatis, ſeruitutum ratio non habetur. l. 19. Non tantùm. §. De pet. her. Quare nec in bonis eſſe eo reſpectu cenſentur, vt alteri cedantur, vt ab herede vſusfructus ſeruitutis verè prædialis legetur. Prædiorum enim iſthæc iura ſunt, non perſonarum: quanuis iure quodam perſonalis obligationis & præſtationis deberi poſ-

ſint legatario, non prædio: quod ius cum ipſo legatario extinguetur, nec ſequetur fundum. Quod innuit Paulus, cùm ſubiicit, *Sed incerti actione cum herede* (non cum vicino, cuius fundus ſeruitutem teſtatoris prædio debet) *vt legatario* (ecce perſona, non fundus deſignatur) *quandiu vixerit* (hoc penè precarium eſt, & vſuifructui, id eſt, perſonali ſeruituti non diſſimile, l. 1. De ſeruit.) *eundi, agendi, ducendi; facultatem præſtet.* heres ſcilicet, non vicinus. Hoc eſt primum actionis, qua legatario cõſulitur, caput: ſequitur alterum. *Aut ea ſeruitus* (quaſi ſeruitus, id eſt, precaria & fructuaria) *ſub hac cautione, vt ſi deceſſerit legatarius, vel capite deminutus ex cauſa magna fuerit, reſtituatur.* Vidéſné precariam ac perſonalem conceſſionem impropriè, vt alibi quoque non rarò, ſeruitutem appellari? l. pen. De ſeru. ruſt. præd. l. 8. §. Tale. De liber. leg. l. pen. De ſeru. leg. l. 3. De prec. Ait, *Id enim*, &c. Non ſeruitus ſimpliciter, ſed legatæ ſeruitutis vſusfructus, non eſt in bonis, ex bonis, neque extra bona: quia ſcilicet non entis, nullæ ſunt qualitates. Sine prædiis duobus, iíſque vicinis, ſeruitus nulla verè conſtituitur. l. 1. D. Com. præd. §. Ideò. De ſeruit. Inſtit. Seruitus ſeruitutis conſtitui quidem non poteſt, l. pen. Si vſusfr. pet. l. 1. De vſuf. leg. promitti tamen poteſt: vt ex meo aquęductu rectè tibi promitto aquam, d. l. 33. Cùm eſſent. in fin. & legari, vt hîc. Dare

Dare, Reddere, Causæ falsæ legato adiectæ exemplum.

CAPVT. XV.

ESTI aliud est, rem reddere, aliud quasi de suo dare, l. 1. §. Eleganter. D. depos. ἀποδοῦναι, καὶ διδόναι ὡς ἑαυτοῦ οὔσαν, vt apud Demosthenē ἐν τῷ περὶ τῆς ἀλοννήσου: tamen id perpetuum non est. Cùm enim vir vxori suæ dotem reddidisset, quadraginta ei legare voluisset; & quanquam sciret dotem redditam, hoc tamen prætextu vsus esset, quasi dotis reddēdæ nomine, eam summam legaret, existimat Celsus deberi quadraginta l. 21. Quidā. 1. De leg. 2. Reddi quidem non potst vxori, quod ipsa iam à viro acceperit; at dari potest: nec falsa demonstratio perimit legatum. l. 10. Quintus. De aur. & arg. leg. Itaque qui vxori legauerat bonorum suorum decimam, & mancipia, & species argenti, quas expresserat; eidem anulos & vestem reddi ab heredibus petit, quasi propria vxoris fuissent. Quæsitum est, si vxoris non fuerint; an præstari ex causa legati deberent: Scæuola respondit, legandi animo dedisse ea videri, nisi contrarium ab herede approbetur. l. 18. Qui vxori. De aur. & arg. leg. Nimirū Reddendi verbum, quanquam significationem rētor dandi habeat, recipit tamen & per se Dandi significationem. l. 95. Verbum reddendi. De verb.

ſignif. Ideoq́, falſam cauſam legato non obeſſe verius eſt: quia ratio legandi, legato minimè cohæreat. l 17. Demonſtratio. §. Quod autem. l 33. falſa. l. 72. Cùm tale. § Falſam. De condit & demōſt. Nam alioqui ſi verbi proprietas attenditur, vt priuatio rem antè habitam arguit: ita non redditur, niſi quod ab alio datum ſit & acceptum prius: ſicut nec diuortium fingi poteſt, niſi coniunctio; nec manumiſſio, niſi ſeruitus præceſſerit. l. 191. inter diuortium. De verb. ſig. l. 4. de ijs qui ſunt ſui. l. 116. decem. De verb. oblig. Quamobrē qui id quod ſui mancipij, non alieni iuris erat, cuiquam dat, accipientem πρὸς ἀντίδωρον & retaliationem beneficij obſtingit, pudore naturæ. l. 25. Sed & ſi. §. Conſuluit. De pet. hæred. At verò is qui reddit, officio fungitur ſuo, ſe ſoluit ac liberat potius, quàm ſibi quēquam obliget ad remunerandi vicem. Hinc de inſula Halonēſſo controuerſia: quam Philippus prædonibus eiectis receptam, Athenienſibus vindicantibus daturum ſe, non redditurum oſtendit: eam Athenienſes ſibi vt ſuam reddi, non tanquam beneficio dari oportere cōtendunt. Præclarè igitur Demoſthenes, vel vt Libanius cenſet, Hegeſippus: ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό γε λανθάνει αὐτὸν ὅτι δι' ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων ἐπιλέγων ἂν περὶ τούτου ὑμεῖς, ἔξετε τὴν νῆσον, ἄντε λάβητε, ἄντ' ἀπολά-

βούλεται. τῷ αὐτῷ διαφέρει, μὴ τῷ δικαίῳ ὀνόματι χρησάμενον ἀποδοῦναι ὑμῖν, ἀλλὰ δωρεὰν δεδωκέναι τῷ ἀδίκῳ. οὐχ ἵν' εὐεργέτημά τι καταλογίσηται πρὸς ὑμᾶς· γελοῖον γὰρ ἂν εἴη τοῦτό γε τὸ εὐεργέτημα, ἀλλ' ἵν' ἐνδείξηται πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι Ἀθηναῖοι τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ χωρία ἀγαπῶσι παρὰ τοῦ Μακεδόνος λαμβάνοντες. τοῦτο δὲ ὑμῖν οὐ ποιητέον ἐστίν. Quamobrem etſi interdũ promiſcuè dandi reddendique appellationibus abutamur. l. 25. Si mulier C De iur. dot. l. 92. Lucius §. Semproniæ. l. 100. Heres. De leg. 3. Vt ſi damnetur heres reddere, quod teſtator debet, etſi nihil debeatur; ex cauſa fideicõmiſſi legatum peti poſſit l. 2. C. De falſ. cauſ. Si tamen cohærens legato cauſa falſa doceatur; legatum vitiabitur: Vt ſi teſtatorem (qui dotem ampliorem vxori, vel debitori quaſi ſoluiſſet, liberationem legaſſet) liquidò probetur errore lapſum ſe & maiorem dotem accepiſſe, & pecuniam ſibi à debitore ſolutam falsò credidiſſe. l. 1. 3. 4. 5. C. eod. tit.

De Præſide prouinciæ liberis ſuis matrimonij conditionem quærente, ἐναλλοφαινόμενον.

CAPVT XVI.

QVI in prouincia aliquod officium gerit, in ea filiam elocare, eique dotem conſtituere poteſt l. 38. Qui officium ff. de rit. nup. filio verò vxorem in prouincia ducenti conſentire prohibe-

tur, l. 57. Qui in prouincia eod. tit. Cedo rationẽ differentiæ; cùm vtrouis casu rectoris potentia & fasces concutere prouinciales pośsint, metuq; ab inuitis nuptiarum consensum extroquere? nec leuiorem nobili adolescenti prouinciali iniuriam, inopem, deformem, parum frugi, & aliquid mõstri alentem puellam obtrudendo facere? tit. C. Si rect. prouinc. & tit. Si quacunq. præd. pot. Nam si mutuum dare prouincialibus præsides prohibẽtur, l. 3. C. Si cert. pet. l. 33. Principalib. l. seq. D. eod. Si prædia emere, nisi fortè auita paternáve à fisco in prouincia distracta comparent. l. 32. Qui officij. De contr. empt. l. 9. Milites. 1. de re mil. vtrùm filio, án filię conditionem in prouincia pater quęrat, quid interest? An quod gener socerum obseruare ac reuereri non sic soleat, vt nurus, quę futura sit ei obsequentior? hoc quidem Cyrillus græcus interpres lib. XLIX. Βασιλικῶν. tit. 2. De arris sponsalitijs tradit. At quorsum id, ingenij tarditate non assequor. An quòd filij columen sunt domus. στῦλος γὰρ οἴκου παῖδές εἰσιν ἄῤῥενες, inquit Menãder: filię verò nominis gentilis memoriam obruant, & familię finem faciant? l. 195. Pronuntiatio. si. De verb. sig. ipsarum nuptię minori quàm marium, curę ac studio parenti sint; quarum nomine generum nolint ad nuptiarum conditiones inuitum

compellere? Sed nonnulli indulgentiore in filias quàm filios animo patres inuenti sunt: in vtrosque certè insitus amor, & στοργὴ φυσικὴ, non leue momẽtum habet. An quòd puellę citius biennio, quàm mares adolescunt. §. 1. Quib. mod. tut. fin. l. 5. De testam. & natura pręcox earum maturare nuptias suadeat; propter votorum festinationem, vt Macrobius: causam à natura requirendam Plutarchus Probl. monet? Quamobrem & olim religiosè minus in contrhendis filię nuptijs parentum consensus exquirebatur. §. Vnde, De nupt. & nunc tutor pupilli non prohibetur filiam suam collocare pupillo suo in matrimonium; pupillę verò filium suum virum dare prohibetur. l. 64. Libertum. ff. De rit. nupt l. 5. C. eod. vtut sit, constat ex nouell. Leonis. XXIII. cùm lex vetus hanc iuris prohibitionẽ in filijs ac nepotibus, alijsq; virilis sexus cognatis & propinquis statuisset, nusquam filiarum elocationem vetuisse. ὥσπερ ἀναχαιτίζων παλαιὸς ἐθέσπιζε νόμος, τοὺς ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἡγεμονεύοντας μὴ ἔχειν ἄδειαν συναλλάγματα, καὶ μνηστείας ποιεῖν. καὶ τὴν ἀκρίβειαν ταύτην ἐπὶ υἱέων καὶ ἐγγόνων, καὶ τῶν ἄλλων ὁριζόμενος ἀρρένων συγγενῶν, θυγατέρων ἐκδόσεις οὐκ ἐκώλυσε. Quamuis autem hodie otiosa est huius inuestigatio differentię: haud absurdè tamen tentari posset, quod primus videor obseruasse: in extremo D. l. 38. Qui officium non agi de magistratu,

tu, aut rectore prouinciæ, qui terrorem incutiat nuptiarum: sed de eo simpliciter, qui quid in prouincia administret; non ipsam prouinciam vniuersam, negotiationem fortè, vt collectarius. l. pen. C. Si cert. pet. vel legatione fungatur: cui nulli lictores, fasces, comites, accensi, præcones nulli sint; nullum denique imperium. At verò d. l. 57. Qui in prouincia, expressa eius, qui in prouincia officium gerit, mentio est. Sed quia in re iam perspicua & aperta inane est coniecturarum auxilium, non inuitus agnosco antiqui iuris discrimen, quod nunc à Leone sublatũ est. θεσπίζομεν ὥσπερ τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἄῤῥενας συγγενεῖς καὶ οἰκείους οὕτω καὶ θυγατέρας καὶ τὰ ἄλλα τοῦ θήλεος μέρους πρόσωπα τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ διαδοχὴν λαχόντων ἄρχειν, εἰς μνηστείαν διδόναι κωλύεσθαι: id est, Statuimus, vt qui præsidatũ sortiti sunt, quemadmodum filios, aliosq́; virilis sexus cognatos & domesticos; ita quoq; filias aliasq́; fœminini sexus personas in suis quique prouincijs, in matrimonium collocare prohibeantur, d. Nouel. XXIII. cuius epitomen etiam sententiamq. refert Harmonopulus. lib. IIII. tit. II. verùm eam XV. numerat.

Interdum Sententiarum, Edictorum, Interdictorumq; formulas variasse

CAPVT XVII.

NÆ vehementer errant, qui existimant, statas & solemneis veteribus formulas iisdem semper verbis ita conceptas fuisse, vt nequaquam variarent. tanta τυπικῶν ῥημάτων non fuit religio. Atque vt de sententiis primùm, deinde de edictis, de interdictis postremò exempla proferantur; moris esse ita pronuntiari Vlpianus ait, l. 7. R eleg. de interd. & rel. ILLVM *prouincia illa, insulisq́; eis relego, excedereq́. debebit, intra illum diem.* Paulus lib. III. decretorum seu sententiarum Imper. in cognit. prolatarum. l. 40. metrod. De pœn. METRODORVM, *cùm hostem fugientem sciens susceperit, in insulam deportari: Philoctetem, quòd occultari eum non ignorans diu dissimulauerit: in insulam relegari placet.* Apud Theophilum. § Cùm autem. §. seq. Quib mod. ius patr. pot. sol. instit. formula deportationis in insulam, item relegationis, in metallum & ad bestias damnationis, extat huiusmodi, *Volo te deportari in insulam: Relego te in illam insulam.* MITTO *te in metallum.* Πέμπω σε εἰς μέταλλον. ἢ παραδίδωμί σε θηρίοις. Illud in eadem hypothesi D. Augustini in sermone de D. Cypriano, speciosius aliquanto est. Cùm enim Galienus, inquit, Maximus decretum ex libello recitasset IN *Thascium Cyprianum gladio animaduerti placet.* Quod ipsum Paulus diaconus in Cypria-

ni vita paulò secus refert: Sententia, inquit, ex tabella recitata est ita, CYPRIANVS *gladio feriatur.* Viden'tu vti conueniant? Nam quid ego edicta Prætorum, quid interdicta, in quibus non minorem formularum varietatem licet intueri, commemorem? Ecce apud Vlpianum de edicto fraudatorio, quo quę debitor in necem creditorum alienarit reuocantur, differentem, ait Prætor, QVÆ *fraudationis causa gesta erunt, cum eo qui fraudem non ignorauerit, de his curatori bonorum, vel ei cui ea de re actionem dare oportebit, intra annum, quo experiundi potestas fuerit, actionē dabo: idq́; etiam aduersus ipsum, qui fraudem fecit, seruabo.* l. 1. Quæ in fr. cred. Idem aliam eiusdem edicti à Pretore propositi formulam recenset in hęc verba, à superiore ita differentem, vti species ac forma suo genere, & ὑπόθεσις θέσεως minor angustiorq́; esse solet. Nisi malumus ex eiusdē edicti sententia, actionis formulam à prætore conceptam dicere, l. 10. Ait. eod. tit. QVÆ *L. Titius fraudandi causa sciente te, in bonis quibus de agitur, fecit; ea illis, si eo nomine, quo de agitur, actio ei, ex edicto meo cōpetere, esséve oportet: Et si non plusquàm annus est, cùm de ea re, qua de agitur, experiūdi potestas est, restituas, interdum causa cognita, et si scientia non sit, in factū actionē permittam* Idem quoq́; accidit in interdictis, quorum eadem de re ratam perpetuáq́; formulam

mulam non esse,vel vno interdicto vti posidetis appareat. quod apud Vlpianũ ita concipitur. VTI *eas ædes, quibus de agitur, nec vi,nec clàm,nec precariò, alter ab altero poßidetis ,quominus ita poßideatis,vim fieri veto. De cloacis hoc interdictum non dabo:neq; pluris, quàm quanti ea res erit,intra annum, quo primùm experiundi potestas fuerit,agere permittam.* l.1. Vti possid. Ita verò ex Sext. Pompeio. V. N. P. E. F. Q. D. A. Q. N. V. N. C. N. P. A. A. A. P. I. P.A.E. V. F. V. Vti nunc possidetis eum fundũ, quo de agitur, quod nec vi, nec clàm,nec precariò alter ab altero possidetis,ita possideatis;aduersus ea vim fieri veto.l.1.C.vti poss. Sanè quod ab Vlpiano refertur,multò est illo antiquo vberius,facilè vt adnimaduertas,quãto plerũq; pleniora sint recentiora veteribus. Infelix profectò esset in foro & quotidianis iudiciorum argumentis ac periculis hominũ labor;nisi liceret in dies meliora præteritis addiscere:aut nisi ijs quæ à maioribus inuenta primũ præceptaq; sunt, vsu rerũ monente præstantiora adijcere. Quid quòd non dubitat Vlpianus verbis edicti prætoris (*Quod falso tutore auctore gestum esse dicetur*) multa deesse confiteri? l.1. Quod fal. tut. Apud Vlpian. Prætor ait, VTRVBI *hic homo quo de agitur, maiore parte huiusce anni fuit, quominus is eum ducat,vim fieri veto*.l.1.Vtrubi.Perpaucis hoc idem mutatis, Theophilus,tit.de interdict.

VTRVBI *vestrum seruus ille quo de agitur, maiore parte huius anni fuerit, quominus is eum ducat, vim fieri veto.* παρ' ὁποτέρῳ ὑμῶν ὁ δεῖνα ὁ οἰκέτης περὶ οὗ γίνεται ἡ ἐναγωγὴ, ἐν τῷ μείζονι μέρει τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἦν, ὅπως οὗτος μὴ λάβῃ αὐτὸν, βίαν γενέσθαι κωλύω.

Ad princip. L. XLVIII. *Qui vas: De furtis.*
CAPVT XVIII.

SABINI verba sunt, *Qui vas perdiderat, eoq; nomine egerit, de pondere vasis controuersia cùm esset; Et actor maius fuisse diceret: fur vas protulit. id is cuius erat, abstulit ei qui subripuerat. duplo nihilominus condemnatus est*; hæc ille. cui notam addens Vlpianus, rectissimè iudicatum esse ait. Nam in actionem pœnalem non venire ipsam rem, quæ subrepta est; siue manifesti furti, siue nec manifesti agatur. Atqui videri possit Vlpianus Sabini sententiã non esse assecutus. Mirũ enim videbatur, ei furem condemnari, qui iudiciũ non expectasset, sed vltrò rem furtiuam extorsisset. Imò rem longè se aliter habere cõperiemus, si singula paulò exactius ad normã iuris expendantur. Nam quod ait, *Protulit*, ita accipiẽdum est; reum de furto vel confessum, vel conuictum, re in mediũ adducta exhibitaq; iudicium, de sola pœna eiusq; æstimatione causam dicere. Actorem verò absq; vlla vi vas à fure prolatum recepisse. Deinde quod subijcit,

in actionẽ pœnalẽ rem ipsam non venire, perinde est, ac si diceret; rei restitutione non euitari pœnæ condemnationem: neq; furem raptorémue pœnitentia absolui; quamuis quod abstulit, re integra, necdũ mota de furto lite, domino sit paratus restituere. l. 65. Qui ea. h. tit. l. pen. Vi bon. rapt. Cõstituamus itaque necesse est, reum cõfessum; vtut sit, furtum factum esse constitisse, reliquamq; de vasis argentei quantitate fuisse controuersiã. vt eâ æstimatâ iudex pœnæ modũ statueret. Neq; enim certa dupli vel quadrupli ratio poni & iniri potest; nisi prius de simplo, nimirum rei furto ablatæ dignitate ac pretio cõstiterit. Iam verò actor vas auferẽs, non videtur pœnæ exactionem furi remisisse: sicut nec creditor debitori mutuũ dans, actioni iudicati renuntiasse intelligitur. l. 4. §. Sed si ex cõuentione. De re iud. l. 28. Lucio. De oblig. & act. *Abstulerit.* ἀναδέχηται, receperit & admiserit, Basilicôn lib. lx. tit. xii. vbi non potest nõ absurdè defendi, quod Scholiastæ tradunt; eum scz qui rem sibi subreptã per se auferat, non puniri vt furẽ; sed aliter puniri tamen. Nugæ, quasi verò hîc vlla actoris aut culpa sit, aut pœna. quem si à reo vas extorsisse fingimus, iam frustrà quęrimus, an à dupli ꝓsecutione recesserit, cui ne rem quidẽ suam ἀναρχῶς abstulisse licuerit. l. 55. Cum creditor. h. tit. l. 38. Quemadmodum de

nox.act. Quod subodoratus hic quoq;. sed diffidenter, attigit Accursius, ex l.13. Extat. Quod met. caus. l.7. Si quis in tantam C. vnde vi, & num quæ sit veteris iuris per recentiores cōstitutiones abrogatio, dubitauit. Id adeò totū ex ambiguitate verbi ortum esse, rebus addicere necessarijs, si luberet in re non adeò dubia versari diutius: vel de aperta *auferendi* id est accipiendi significatione pluribus agere. cuius haud ita dudum memini nos exempla protulisse, quibus & hæc si lubet, licet adiungere. l. 66. Mœuius. §. Eum qui. l.76. Cùm filius. de leg.2. l. 9. Sacrilegi. l.12. Peculatus. Ad l. Iul. pecul. l.10. Ait Prætor. §. Si debitorē. Quæ in fraud. credit. l.1. in fi. de donat. l.59. Chirographis. de admin. tut.

Cur creditores pœnis fiscalibus præferantur; pura bona, & purum patrimonium.

CAPVT XIX.

FISCVM his casibus, quibus hypothecas non habet, & cæteros priuilegiarios exemplū creditorū sequi oportere respondit Vlpianus. l.10. Rescriptum. de pact. Sunt autem duo potissimùm casus, in quibus fiscus priuilegium habet. Vnus in minoris ciuitatis fisco: qui similē fisco reip. Rom. πρωτοπραξίαν non habet: cùm priuatorū loco ciuitates & municipia habeantur. l. pen. De priu. cred. l. 10. Simile. Ad municip. & de incol. l.2. de iur. reip. l.

l. 16. Eum qui . de verb. signifi. Alter, si fiscus publicata ex crimine reorum bona occupet: tum pœnę vel multæ persecutio alijs creditoribus anterioribus cedit: qui in pecuniæ suę exactione fisco præferuntur. l. vnic. C. lib. x. Pœn. fisc. l. 37. Quod placuit. D. De iur. fisc. Quod vt moribus nostris etiamnum obtinet; sic & olim Athenis obseruatum fuisse, non solùm Iul. Pollux lib. VIII. auctor est, sed & Arpocration in dict. ἐνεπίσκημμα, veterem commemorat legem: Ὅτε, δημευθείη τινὸς οὐσία, ἔξεστι προσελθόντι τῷ φάσκοντι δανειστὴν γεγονέναι, τούτου τοῦ ἀνδρὸς λέγειν ὅτι ἐν ὀφείλεται αὐτῷ χρέος ἐν τῇ οὐσίᾳ: vt si quando bona alicuius publicarentur, liceret creditori apparere, ac dicere, huius viri bona æri alieno supposita, intendere sibi esse obligata. Ratio Iuris duplex in promptu est: Tum quòd fiscus lucrũ captat: creditores autem, qui suum persequuntur, de damno vitando solliciti sunt: & incommoda fugientis, quàm commoda petẽtis melior esse conditio soleat. l. 33. In eo De reg. Iur. l. vlt. C. De iur. del. Fab. lib. VII. cap. VIII. Tum etiam, quòd bonorum publicatio sic accipienda sit, vt æs alienum deducatur. l. 72. Mulier De iur. dot. bona cuiusque intelligantur, quæ deducto ęre alieno supersunt. l. 11. Non possunt. De iur. fisc. l. 69. Vsufructu. Ad l. falc. Quare tantum abest, vt vniuer-

ſa damnatorum bona fiſcus poſthabitis creditoribus auferat: vt marito publico iudicio damnato, ſi pars aliqua bonorum eius publicetur, fiſcus creditoribus eius ſatiſfacere neceſſe habeat: inter quos vxor quoque eſt. l. 31. Si marito Sol. matr. Quod ſcitè Quintilianus declam. CCLXXIII. *Bona porrò quæ ſunt? vt opinor, ea quæ detractis alienis deprehenſa* (fortè, *deprehenſi*, id eſt, *rei*) *ſunt. Finge alium creditorem fuiſſe eius, quem tu deprehendiſti: num dubium eſt, quin quamuis ad te bona pertinerent adulteri, recepturus tamē ſuum creditor fuerit? Ponamus cum debitore, ſiue ſponſore rationem, vt opinor, detracto ære alieno omni, detractis oneribus bonorum, quod reſiduum ex patrimonio fuiſſet, id tibi lex concederet. Quem igitur calculum cum alio poſuiſti, ponas neceſſe eſt tecum? Nam patrimonij in alium tranſituri ea ratio eſt, vt primùm creditoribus ſatisfiat.* Et poſt, *Bona mea, id eſt, quod liberum in patrimonio meo eſt: Et quod propriè meum ad te tranſire debet, ære prius ſoluto.* Hæc ille. Quibus ea conueniunt, quæ in eandē ſententiam, licet in diſſimili quadamtenus hypotheſi, à Iureconſultis reſponſa ſunt l. vlt. De vſufr. leg. d. l. 72. Mulier. l. 39. Subſignatum. § Bona. De verb. ſignif. quæq; Lucius lib. XII. tit. pen. Papò lib. XXIIII. tit. XXVI. à Pariſienſi ſenatu decreta eſſe prodiderunt. PVRA bona, purum patrimonium, puram ſubſtantiam, venuſtè Græci inter-

pretes καθαρὰν οὐσίαν, & καθαρὰν περιουσίαν videntur appellasse. Theophilus, inquam, tit. De leg falcid. Harmenopulus. lib. v. tit. i x lib. v i. tit. v i. Nouel. i. quę legata ter dicuntur pura, solidą Iulianus interpretatus est: Procopius lib. 2. de bello Persico, antiquum refert prouerbium, Deum non pura mortalibus bona, sed malis permixta largiri: neque risum sine fletu nos habere, résque secundas semper calamitatem, tristitiam voluptates comitem sequi. Idem Lib. i. καθαρὰν νίκην eodem genere dixit, quo ferè Salustius de coniuratione Catilin. *neque exercitus pop. Rom. lætam aut incruentam victoriam adeptus erat. Nam strenuissimus quisque, aut occiderat in prælio, aut grauiter vulneratus discesserat.*

Fugitiuam non videri. L. vlt. D. De iur. delib:
CAPVT. XX.

NIMIÆ curæ ac religionis fuerit, in singulis cuiusque tractatus capitibus tantã οἰκονομίας rationem, quantam in vniuersi Iuris tractatione requirere. Enimuerò si architecti, quam in totius ædificij ordinandi symmetria legem, aptáq; operis dimensionem ad amussim custodiunt, eandem cũctis diætis, cænaculis, membrisq; non adhibent: maximè vellem, vt qui fugitiuas indicant leges, & abs tituli, quo locandæ sunt, argumẽto abhorren-

teis, in alienam possessionẽ inuasisse criminantur; quo id sibi iure sumant, etiam atq; etiam viderent. Quos vt anteà temerè de sede l.vlt.C. Commo.litigasse patefeci: itidem nunc in cap vlt. De iur. deliber. præstare, & à culpa Tribonianum vindicare institui. Cùm de adeunda vel repudiãda hereditate deliberatur, deminutio, alienatio, vsusq́; rerũ hereditariarum interdicitur: quas si interim heres attingat, pro herede gerit; & deliberationi præiudicium ita facit, vt non sit ei posteà integrum hereditate, etiamsi maximè velit, abstinere: nisi adeatur prętor; ab eoq́; deminutio causâ cognitâ impetretur. l. 5. 6. 7. De iure delib. l. 5. De pet. hered. At hoc in extraneis heredibus seruatur, in filiis minimè: quorum in hoc genere fauor, multis rebus extraneorum conditioue superior esse cernitur. Vt non abs re disquirat Iabolenus, quis statuatur esse filius, d.l.vlt. In primis enim, quia in honorẽ sanguinis filius lõgiore spatio deliberat, nempè anno; quàm extraneus; cui centum duntaxat dies in eam rẽ præfiniti sunt. l. 1. §. Largius. De succ. ed. Deinde quamuis extraneus qui semel repudiauit, non amplius admittatur; quasi omnem sibi adeundę hereditatis spẽ præciderit. d.l. 1. l. vlt. C. de iur. del. tamẽ filius paternæ hæreditati renuntians, vel tempore exclusus, rebus adhuc integris, deliberare potest cũ

nondum

nondũ bona vænierint.l.8.Si quis ſuus.h.tit.l. vlt. C.de repud.vel abſt·hęr.Poſtremò in alimẽta liberorum deminuere ex hereditate,ſine præiudicio licet.l.antep.h.tit.Et ſi quis nó quaſi heres,ſed quaſi patroni filius,egẽs à liberto patroni ali velit:proculdubiò hoc extra cauſam eſt immiſcẽdi ſe bonis paternis: & ita Labeonẽ rectè ſcripſiſſe Paulus ait, l.73.Si quis non. De acq. hered. Pæcipua enim eſt in alimentis liberorum cauſa,l.1.De vent. in poſſ. mitt.Ac licet creditores rei ſeruandæ cauſa miſſi in poſſeſſionẽ,ex ijs rebus ali non debeant,l.7.Fulcin. Quib.ex cauſ.in poſſ.eat.tamẽ cùm de perſonis neceſſarijs agitur;qui legatorum ſeruandorum cauſa in bonis eſt,veſcẽdi cauſa deminuere poteſt:ſi filia neptis, proneptis ſit.l. pen. vt leg. vel fid. nom. in poſſ.Quod ius extraneo non competere, argumẽto eſſe poteſt.d.l.5. De pet.her.Quod ſi ita eſt, non temerè eorum ſententiæ ſubſcripſerim, qui cõtendunt fruſtrà hîc diſputari,quiſnam cenſeri debeat filius: Labeonis opinione improbata, Trebatium ſequitur Iabolenus. At in opportuniorẽ locũ hoc trãsferri poterat:Eſto;ſed poterat & huius tractatus includi finibus.Et cùm lex ita neceſſaria eſt,vt diuerſis titulis propter rerũ cognitionem applicari eam oporteret, Iuſtinianus inculcationis ac repetitionis veniam deprecatur.tit.De vet.iur.enucl.&

in præfatione Pādect. præfixa, quæ incipit *Omnē*. sæpè vna lex in duas diuiditur. Vlp. in Demosthenis orationē contra Timocratē. vt l 3. C. De edēd. & l. vn. C. de litiscōtest. l. vnic. Ne quis in sua caus. iud. cum l. *Omnibus*. C. de testib. Quæ diuulsæ nūc sunt, olim in vnum corpus coniunctæ fuerant: vt ex inscriptionibus & subscriptionib⁹ cognosci potest, & Codice Theod. vt alias sexcentas omittam, quas ego aliquando indicaturus, istis Aristarchis qui suppositos versus se identidem prodere gloriantur, non satis notam fuisse Triboniani manum demonstrabo.

Vulgaris mulier: damnatio ad Lupanar, & Metanœam. Chrysargyrum: Lenonum doli & artes.

CAPVT XXI.

NON dubium est, quin meretricem significet Vlpianus eam, quam vulgarem mulierem appellat. l. 13. Si vxor. Ad l. Iul. de adult. licet plebeiā & abiectioris cōditionis fœminā interpretētur alij. Sed & δημὸς meretrix est, & græci βασιλικῶν intepretes lib. L X. tit. xxxvii.. à me sunt, & Impp. dum in hæc verba rescribunt: *Si ea quæ tibi stupro cognita est, & paßim venalem formam exhibuit, ac prostitutarum meretricio more vulgò se præbuit; adulterij crimen in ea cessat*. l. 22. Si ea C. Ad. l. Iul. de adult. quod exclmat

seruulus apud Comicũ Eunuch. *Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia deprehendi quẽquam?* Eodem sensu Mercalis dicitur. l. 5. C. De cond. ob turp. caus. Ante Iustiniani constitutionem, De lenonibus toto Imperio Romano exigendis, Nou. XIIII. infamia quidem laborabant, sed tolerabantur tamen lenocinia & lustra. l. 4. De ijs qui not. infam. Tempore etiam Constantini, vt grauis Lactantij querela arguit lib. VI. cap. XXIII. *Ac ne quis*, inquit, *esset, qui pœnarum metu abstineret alieno; aduersarius ille noster lupanaria quoq; constituit, & pudorem infœlicium mulierum publicauit*, & paulò mox, *Nec tantùm alienis thoris, quos attingere non licet, verumetiam publicis vulgatisq; corporibus abstinendum.* Obscœnam verò vitæ lasciuiam partim profitebãtur vltrò fœminæ, partim inuitæ à dominis parentibusq; puellæ ad quęstum prostituebantur; & peccandi necessitas imponebatur. l. Si lenones. C. De ep. & cler. partim in flagitio deprehensæ, in fornicem detrusæ, publicè sui copiam facere cogebãtur: antequàm Theodosius eiusmodi pœnã, Christianis indignam & propudiosam sustulisset. lib. IX. cap. XXIII. Tripart. hist. cuius tamẽ vestigia quædam reliqua apud auctores reperiũtur. Nam & ab Hermogene περὶ στάσεων disceptatio de huiusmodi lege fingitur, ΕΤΑΙΡΑ ΧΡΥΣΙΑ ΕΙ ΦΟΡΙΗ,

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΤΩ: si catenam auream gestet, publica esto. Deprehensa meretrix, an catena, publica sit ambigitur. Apostolicæ historiæ lib. III. Trophima à viro accusata apud procõsulis Lysbij vxorem, vt scortum damnata, atq; ad lupanar retrusa: *Nec mora*, inquit, *ad lupanar, ac lenoni donatur.* Aliud exemplum in vita Patrum profert Palladius: *Sed castam & temperantem fœminam ponens in prostibulo, iussit ei qui eos possidebat, dicens,* HANC *mihi cape, & treis nummos ad me ex ea refer quotidie. Is autem aurum exigens ex turpi actione, eam tradit volentibus in officina abominandi flagitij.* D. Ambrosius sermone. xc. *Insanus*, inquit, *iudex iussit eam expoliari, & nudam ad lupanar duci, sub voce præconis dicentis,* AGNEM SACRILEGAM VIRGINEM DIIS BLASPEMIAM INFERENTEM SCORTVM LVPANARIBVS DATVM *spoliata crine resolutis*. &c. Nam & Symphronius præfectus vrbi conditionem tulerat, vt eligeret vnum è duobus: aut cum virginibus deæ vestę sacrificaret, aut cum meretricibus scortaretur, in contubernio lupanari. Idipsum Aurelius Prudentius περὶ στεφάνων confirmat. ——*at pudor,*

Carus dicatæ virginitatis est:
Hanc in lupanar tradere publicum
Certum est; ad aram ni caput applicet;
Ac de Minerua iam veniam roget;

Quam virgo pergit temnere virginem.
Omnis iuuentus irruat; & nouum
Ludibriorum mancipium petat. & pòst,
—— publicitùs iubet
Flexu in plateæ sistere virginem.
Stantem refugi mæsta frequentia,
Auersa vultus: ne petulantius
Quisquam verendum conspiceret locum.
Quod sub profani labe periculi
Castum lupanar, nec violabile
Experta victrix virginitas foret.
—— cunctipotens dedit
Castum vel ipsum reddere fornicem. &c. Sed de vetere & nefando publicandarum mulierum more, iam est hîc testimoniorum satis: longè sanctius atq; honestius Christianorum institutum, in hæc vsq; tempora seruatum, in monasterium, vel parthenonem, vel metanœam à Iustiniano eâ gratiâ exædificatam, à pœnitentiâ nomine apto rei ipsi indito· De qua Procopius sub finem lib. 1. De ædificijs Iustin. μοναστήριον μεγαλοπρεπὲς κατεστήσατο καταγώγιον ταῖς μεταμελουμέναις γυναιξὶν ἐπὶ τῷ προτέρῳ βίῳ ἐσόμενον. διὸ δὴ καὶ μετάνοιαν, τοῦτο δὴ τῶν γυναικῶν τὸ καταγώγιον. ὁμωνύμως τῷ ἔργῳ ἐπονομάζουσιν vnde fortasse moniales, *Filles repenties dimanarunt.* Minus autem mirabitur, ad lustra damnatas olim mulieres; quisquis

proſtitutionis ſordibus auctum fuiſſe ærarium meminerit: non modò Athenis, vbi meretricium vectigal redemptoribus quotannis à ſenatu locabatur; vt ex Æſchinis Timocratea colligitur: ſed etiã Romæ, antequàm eiuſmodi eſſet occurſum flagitio. Primùm à Theodoſio. l. vlt. C. De ſpectac. deinde ab Anaſtaſio, qui Chyſargyrum ſuſtulit: id enim ei vectigali nomen erat: vt zonaras tom. III. Nicephorus lib. XVI. cap. IIII. Euagrius lib. III. cap. XXIX. Cedrinus pag. 294. & 298. tradunt. Poſtremò Iuſtinianus Nou. XIIII. & LI. σὺν τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ἀνάγκῃ τινὲς εἰς τοιαύτην ἀσέλγειαν ἄγεσθαι πᾶσιν κωλυόμενον τρόποις. Eæ verò Lenonum artes erant, blanda oratio, vis & impoſita peccandi neceſſitas. d. l. vlt. Iuſiurandum, ne ſcena exirent, adactum; quo poſteà ſolutę ſunt d. Nou. LI. denique obiecta fiſco quæſtus inde redeuntis ſpecies. Quamobrem Theodoſius Nouel. de Lenonib. à lectiſſ. viro P. Pythœo nuper euulgata, conqueritur, *lenonum calliditate damnabili circumuentam veterum incuriam: vt ſub luſtralis præſtationis obtentu, corrumpendi pudoris liceret exercere commercium*. Sudas in Longino Zenonis Imp. fratre, πορνοβόσκους quos lepidè accipitres mulierum vocat, ſic deſcribit δεινοὶ γὰρ οἱ γυναικοϊέρακες εὐπρεπεῖς αἰτίας ἐφευρίσκειν εἰς ἄγραν τῶν θηλειῶν, καὶ ἀνιὼν ἐν τῷ στεμνοίῳ πολλὰς τούτων πειθανάγκῃ κατήγαγεν &c.

Ex teli genere indicari percussoris animum: L.1. D. ad L. Cornel. De Sicar. & L. LXXVIII. Cum in fundo, §. Si fundus. D. De Iur. dot. ab Aristarchorum obelis vindicatæ.

CAPVT. XXII.

QVAMVIS in animis hominum multæ sint latrêbræ, multi recessus: tamen cùm quid actum est in obscuro versatur; ex affectione cuiusque capit interpretationem. l.129. rapienda. De reg. iur. Quemadmodum enim ex qualitate, loco vulneris, ictuum numero, percussoris consiliũ cognosci ac perspici solere Angelus consil. LXXX. & Albericus ad l.1.C.ad l. Corn. De Sicar. tradiderunt: Ita ex genere teli, quo vulnus inflictum est, non leuis coniectura colligitur. Theodorus Bâlsa: Nomocan.tit.IX.cap.XXVI. Harmenopulus lib.VI. tit. VI. bene monet, qualitatem armorum spectãdam esse, si exortâ rixâ cædes facta esse dicatur. Nã si maiorib⁹ fustibus, aut lapidibus aut calcibus quẽpiam interemptum esse, iudices compererint; percussori manus abscindatur: sin leuioribus armis illatam mortem deprehenderint, hunc verberibus affectum relegent. Quare friget eorum commentum, qui defendunt, apud Martianum *clauâ* pro *claui* reponi oportere. d.l. I. §. Diuus. ad l. Cornel. De Sicar. Disputat de ratione expiscandi consilij

delinquentium, & animo occidendi hominis; & ait D. Adrianum reſcripſiſſe, *Eum, qui hominem occidit, ſi non occidendi animo hoc admiſit; abſolui poſſe: & qui hominem non occidit, ſed vulnerauit, vt occidat, pro homicida damnandum; & ex re conſtituendum hoc: nam ſi gladium ſtrixerit, & eo percuſſerit, indubitatè occidendi animo id eum admiſiſſe. Sed ſi claui percuſſit, aut cuccuma in rixa: quamuis ferro percuſſerit, tamen non occidendi animo; leniendum pœnam eius, qui in rixa caſu magis, quàm voluntate homicidium admiſit.* Scholiaſtę Baſilicôn lib. LX. tit. XXXIX. non modò *Clauis* vocem retinuerunt: ſed diligenter & accuratè hanc quoque diſtinctionem annotarumt: eiuſdemq́; libri tit. LIX. inculcarunt. Affectio enim ex inſtrumento eius, qui percuſſit apparet, & probatur, Theod. Balſamon in Sext. ſynodum in trullo can. 92. Hinc illa conſequuntur: Si quis commilitoné vulnerarit, ſi quidem lapide; militia reijciatur: ſi gladio capital admittatur. l. 6. de re mil. Qui ſeruum ſuum loris aut virgis ceciderit, verberaritúe, morte ſecuta non teneatur: & ſi lapide vel graui fuſte percuſſerit, in legem Corneliam de Sicariis incidit. l. VII C. De emend. prop. Iuſtinianus ſub finem tit. III. legum ruſticarum, hanc etiam diſtinctionem in villico, qui bouem occiderit, adhibet: vt ſi ligno, quod manu geſtabat percutiens

occiderit,

occiderit, vel occæcarit, damnũ sarciat: sin lapide, quem fortè obuium sustulerit, extra noxam sit. vt illo quidem casu, nocendi conatum, ex teli specie coniiciamus, hoc verò coërcendi vel agẽdi bouis voluntatem interpretemur. Ἐὰν ἀγελάειος μετὰ τοῦ ἐν χεροῖν, αὐτῷ ξύλου, ἀπολύσῃ καὶ κλάσῃ βοῦν ἢ ἐκτυφλώσῃ, οὐκ ἔστιν, ἀθῷος· ἀλλὰ ζημιωθήτω· εἰ δὲ μετὰ λίθου κρούσῃ ἀζήμιος ἔστω. Atque hæc quidem hactenus, quibus iudicis de cæde religio cognituri instruatur. Nos iã aliò Tryphoninus vocat; vtque infœlicẽ è fundo dotali herbam βοτανίζοντες euellamus, obrestatur. *Si fundus communis*, inquit, *in dotem datus erit, & socius egerit cum marito communi diuidundo, adiudicatusque fundus socio fuerit: Aut si omissa licitatione extraneo addictus is fuerit fundus; pretij portio, quæ distracta est. Sed ita vt non vice corporis habeatur; nec diuortio secuto, præsenti die, quod in numero est restituatur: sed statuto tẽpore solui debeat*. d.l. 78. cum in fundo. Sic in omnibus exemplaribus, quidem adhuc inspicere licuit, scriptum est: à quibus qui dissentiret, præter Budæum inuentus est nemo. Is vocularum fortè aucupio, quàm rerũ momentis intentior, pro *in numero* legit *in numerato*, id est in prõptu & ad manum: At ego istiusmodi mutationem aio saluâ Iuris sententiâ, defendi nullo modo posse. Vlpianus in fragm. tit. VI. De dotibus. *Dos*, inquit, *si pondere, numero, mensura*

cõtineatur; annuâ, bimâ, trimâ die restituetur: nisi si vt præsens reddatur, conuenerit. Reliquæ dotes statim reddũtur. Cum igitur aliud fundi, aliud rerum in suo genere functionem recipiẽtium restitutioni tẽpus statutũ esset: & verò fundus necessariò auctionis adiudicatione dotalis esse desierit: ita vt eius pretium non vice corporis, sed in numero, id est in quantitate habeatur: sequitur, vbi soluto matrimonio dos repetatur; non statim vt corpus, sed statuto tempore, hoc est annuâ, bimâ, trimâ die restitui oportuisse. Quamuis iuri veteri hodie derogatum sit l. vn. De re. vx. act. Porrò in confesso est rei venditę pretium ab ipsius rei conditione degenerare. Nec enim hîc pecunia ex fundo dotali redacta, censetur fundus; *il est ameubly*: nec nummus, qui ex re furtiua redigitur, furtiuus est: l. 49. qui vas si. De furt. nec rei vnde originem ducit, naturam sequitur. l. 35 quemadmodum. De nox act. l. 5. §. planè De trib. act. l. 16. quidam. De in rem vers. vt ne ex lotio quidem collectus, olim Vespasiano principi malè oluerit: si Suetonio credimus.

Locorum qui speciem dissidij præse ferunt, conciliatio.
CAPVT. XXIIII.

DIOTIMVM Olymp. de Ænigmatibus scripsisse, eósque qui non dissoluerent, castigati-

onem subijsse Athenæus lib. x. cómemor. Nec verò ego recuso, quo minus reprehendar ab æmulis, qui nostras in diluendis Iureconsultorum gryphis rationes improbabūt. Qui si se nobis æquiores præbuerint, alienis erratis ignoscēdo, facilius suis veniam impetrabunt. Agedum principiò de rei communis oppigneratione dispiciamus: Et rescribit Antoninus, fratrem inuito fratre, portionem fratri cōpetentem oppignerare non posse; suam portionem dando obligationem creditori quæsijsse: at eius contractu præiudiciū alieno dominio nō fieri l. vn. C. si comm. res pign. dat. Imò Caius illud tenendum esse ait, *Si quis communis rei partem pro indiuiso dederit hypothecæ, diuisione facta cum socio, non vtique eam partem* (solum s.) *creditori obligatam esse, quæ ei obtigit, qui pignori dedit: sed* (etiam s.) *vtriusque partem pro indiuiso, pro dimidia parte manere obligatam*. l. 7. si consensit §. vlt. quib. mod. pig. vel hyp. sol. Quid? si admittimus, vt non suam modò, sed socij quoque partem debitor obliget; an non ex alteriús contractu fiet alteri præiudicium? Nequaquam, & ista, si paulò attentius expēdantur, minimè diffidebunt. Vt enim non rectè inuito, vel inscio domino pignus aliena in re cōtrahitur: ita suam quisq; indiuisam partem obligando, quo iure, quáque conditione est, creditori obnoxiam facit. d. §. vlt. neque

nitę quę videtur, orationi modus ex persona, vel re qua de agitur statuatur. l. 30. quidam De leg. 2. l. 12. stichus De leg. 3. l. 14. Si cui. De ann. leg. l. 27. In testamenti fi. De cond. & dem. Quod si tanta rei promissæ, relictęúe obscuritas & incertitudo nullũ prorsus exitum inueniret; tunc & inutilis esset eiusmodi stipulatio, & derisorium legatum. l 94. Triticum De verb. ob. l. 7. Si domus. De leg. 1. Nec ad rem pertinet rescriptum Alexãdri l. 1. C. De dot. promiss. quod Grecos iuxtà ac latinos interpretes ita diuexauit & exercuit; vt alij multa de duplici fictione, duorũque singularium concursu fabulosa effutierit: alij inducta ἀπὸ μηχανῆς distinctione, patrẽ ab extraneo dotem promitente seiunxerint. Auctore primùm Talelęo lib. XLVIII. tit. XV. Basilicôn, deinde Harmenop. lib. IIII. tit. IX. περὶ μαρίας. Quorum cõmentum, si vt video ab eruditis etiam probatur; quidni liceat nobis quoque audere aliquid, ac in Alexandri constitutione, vllam omninò à quoquam dotem Claudio fuisse promissam pernegare: non secus tamen ac si promissa fuisset, dotali asscriptam instrumento? Ei rei argumento est vers. *quasi promissa*; Quo sermone falsa ac temerè arrepta opinio significari solet l. 4. C. de her. inst. l. 15. quidam. de prob. l. 2. §. voluntatem vers. Iulianus l. 11. si alienam sol. matr. l. 23. si eum si

cert.pet. l. 10. nec ignorans C. De donat. §. sed istę. De action. c. quæsijt. extr. De verb. sig. Ac licet regulariter instumenti fidem ferè sequamur: l. 30. sciendum. de verb. ob. Sæpe tamen tabellionum multa de suo adscribentium & affingentium vitio, negligentia, vel astutia, hæc iuris definitio offenditur. l. 92. si librarius. De reg. Iur. vt interdum plus nuncupatum, minùs scriptum, vel cōtrà plus scriptum, minùs cautum esse videatur. l. 4. C. De dot. promiss. l. 15. De Iur. dot. l. 6. cum sit C. De mag. cōuen. l. 1. §. 1. & §. vlt. Fam. erc. l. 102. Cum auus. De cond. & dem. Et si pro scriptura præsumatur, permissum est, id quod gestū sit, inuestigare, vt veritati locus supersit. l. optimam C. De contr. & com. stip. l. 1. C. plus valer. quod. ag. Ex quibus indotatam vxorem Claudio nupsisse relinquitur: d. l. 1. quod nec nouum neque insolens videri debet. l. 8. si cum dos. Rer. amot. l. 28. quod si nulla. De relig. & sump. fun. Nouel. 2. fi. 74. & 117.

An furi actio furti detur: De Prodigi, Pupilli, ac Furiosi fideiussore: De vulgari prorogandorum legatorum clausulâ transacta dissidia.

CAPVT XXV.

PERGAMVS porrò scopulos ad quos plerūque incauti offendimus, indicare: & an fur furti

agere possit, disputemus. Inter omnes constat, non dominum solùm sed & eum, cuius interest, furti agere; si modò ex honesta causa intersit. l. 10. cuius & ll. seqq. De furt. proinde si quis alteri furtum fecerit, & id quod abstulit, alius ab eo surripuit: cũ posteriore fure dominus eius rei agere potest; fur prior non potest: licet eius intersit rem saluam esse, quia cõdictione tenetur. l. 76. q rem. eo. tit. *Quia in omnium furum persona cõstitutum est.* Iulianus inquit apud vlpian. *ne eius rei nomine furti agere possint, cuius ipsi fures sunt, non habebit actionem is, apud quem res deposita est: quamuis periculo eius esse res cœperit, qui eam contrectauit.* l. 14. Eum eod. tit. atqui idem Vlpian⁹ cum ad Sabinum notas adijcit, contrariam tuetur sententiam. l. 48 Qui vas. eo tit. Sabinus, *Si ego tibi poliendum vestimentum locauero, tu verò inscio aut inuito me cõmodaueris Titio, & Titio furtum factum sit, & tibi cõpetit furti actio.* Vlpianus rationem subiungit, *quia custodia rei ad te pertinet.* Sâbinus. *Et mihi aduersus te.* Vlp. *quia non debueras rem commodare: & id faciendo furtum admiseris. ita erit casus, quo fur furti agere possit.* Quod dicemus? Nempe illic genus, hîc speciem: quodque regulariter in omniũ furum persona definitum est; id singulari ratione in fullone rem cõmodante receptũ non esse: idque scholiastes Basilicôn lib. LX. tit. XII. tradit meritò: nec enim ille ex

pessimo furum genere est, qui lucrum non sectatus commodauit, id est rem gratis vtendam dedit: in quo etsi culpa nó vacet, eoque nomine furti teneatur: Tamen ne collatum in amicum beneficium sit fulloni fraudi: æquum est, actionem rei ab ingrato fure recuperandæ gratia indulgere: vt ille sit casus quo fur furti agat: licet generaliter ius sit aliter constitutum. QVOTIENS pupillus, furiosus vel prodigus promittentes conditionem suam deteriorem faciunt, quia ne tum quidem naturaliter obligantur: nec fideiussores quoq; pro ijs accedẽtes tenebuntur. l. 59. pupillus De ob. & act. l. 41. quod pupillus. De cond. ind. l. 6. De verb. ob. Sed occurrit perdifficilis locus, in quo ne ipse sibi aduersari videretur Vlpianus ab eruditis nõnullam operam nauatam scio. narrationẽ vnus historicam & fabulis annumerandam ait: alter ex *non* quasi ex notis *io.* conflauit *ideo.* Tertius, voces *ei* & *his* locum mutasse arbitratur. l. 25. Marcellus. De fideiuss. acutè quidem illi, sed præter omnium exemplarium fidem coniiciunt. Nos tentemus aliquid: Si pro prodigo, furioso, & pupillo obligatis (possunt enim ex re teneri. l. furiosus de ob. & act. l. 70. si à reo §. si à furioso. De fideius.) fideiussor accipiatur, quid obstat quò minùs ipse obligetur? Si sciens *Qui sciens prudens, se pro minore obligauit, si id consulto*

consilio

consilio fecit, licet minori succurratur, ipsi tamen non succurritur: Paul: lib. 1. sent. tit. IX. *consulto consilio*, id est, cum esset conscius conditionis eius, pro quo intercedebat. Sic Ammian. Marcel. lib. XIIII. *inter quotidiana proludia exercitus consulto consilio cognitos*. Theophilus côtrà, De societ. §. vlt. inconsulti hominis stultitiam & errorem, ἀβουλίαν interpretatur. Cum ergo nulla sit erroris fideiussio. l. 27. si quis postquã De fideiuss. sequitur in d. l. 15. Marcellus fideiussorẽ scientem prudentem nullóque errore ductum pupilli furiosi ac ꝓdigi obligationi accessisse: ideóq; teneri, & quidem in solidũ: exemplo eius, qui pro seruo fideiusserit. l. 35. cũ fideiuberet. eod. tit. itáque accipiendus est vers. *magis esse, vt ei non subueniatur: quoniã his* (alias *hic*. id est in hoc casu) *mandati actio non competit*. Quî enim furiosus consensus expers quum mandatum consensu contrahatur, mãdare potuit? l. 2. De ob & act. Quòd si quis fortè contendat, in rem pupilli, prodigi, ac furiosi fideiubenti succurrẽdum esse, actione negotiorũ gestorum; nõ inuitus, quoniã id ęquitas postulat, assentiar.

AD legata corpora pertinet vulgaris prorogationis formula, QVAS PECVNIAS LEGAVI QVIB: DIES ADIECTVS NON EST, EAS HERES ANNVA BIMA TRIMA DIE DATO: sed ad eas tantùm res, quæ pondere, numero, mensuraúe, continentur.

L.j.

l. 19. legata. l. 30. talis De leg. 1. vt latè patens alioqui pecuniæ vocabulum ad nummorum & quantitatis angustias contrahatur, vt & in l. 7. §. mutuũ. Ad S. C. Maced. Neque Mecianus obloquitur in specie l. 95. De leg. 3. QVISQVIS MIHI HERES ERIT, DAMNAS ESTO DARE, FIDEIQ. EIVS COMMITTO, VTI DET QVANTAS SVMMAS DICTAVERO, DEDERO. Eo sermone res quoque corporales, veluti prędia, vestis, argentum, mancipia continentur. Ideò quòd huic interpretationi cùm verborũ significatio, tum defuncti voluntas suffragetur. Hæc enim verba *Quantas, & summas*, non ad numeratam dũtaxat pecuniam referũtur. Plautus *Quanta ista summa hominum est?* Et verò frustrà testator eiusmodi præfationi res corporaleis adiecisset; si pecuniam tantùm, hoc est nummos prętari voluisset. Adeò vt idem ipse statuam, si testator ita scripserit, *Quas pecunias*, tametsi alij dissentiãt. Diuersa vtriusque speciei ratio est: in priore de proroganda legatorum die agitur: posteriore nihil tale proponitur. Multò autem expeditior promptiorq; est solutionis earũ rerum diuisio, quæ pondere numero, mensura; quàm quæ corporibus continetur. Diuisa nanque corporum solutio nõ expertem molestiæ, litiumq; inter consortes procreatricem communionem inducit l. 8. si ex toto si. De leg. 1. l. 85. in executione

§. pro parte. De verb. ob. l. 5. De stip. seru. l. 9. stipulatus §. qui x. De solut. Quamobrem nihil impedit, quominus in d. l. 95. quisquis, generalis pecuniæ appellatio ad corpora, cæteráque quæcunque habentur in patrimonio, referatur. l. 5. l. pecuniæ 1. 2. De verb. sig. l. 2. C. de const. pec. D. Augustinus sermone. ccxxxix.

An vlli sint Affinitatis gradus: Litigiosi pœna vtrum fisco, an verò priuato applicetur.

CAPVT. XXVI.

MODESTINO gradus affinitatis nulli sunt. l. 4. De gradib. Paulus contrà, eiusdem tractatus cap. vlt. Iureconsultum cognatorum gradus & affinium nosse debere scribit. Quin etiam Donatus illud Heautont. enarrans, *imò gener & affines placet. Vxoris* (inquit) *cognati sunt affines mariti. Vnde multi gradus sunt, & veluti rami propinquitatis in affinitate & cognatione dispositi.* Hîc non institui aliorum coniecturas & emendationes sequi: lacessere multò minus. Ita profectò res est. Non sunt, quod quidem ad ius succedendi attinet, vlli affinitatis gradus: sed quod ad interdictam nuptiarum facultatem. Affines ascendentium & descendentium loco sunt in copulando matrimonio: in deferenda iure affini-

tatis hereditate nulli numerantur gradus. glos. Basilic. lib. XLV. tit. IIII. veluti inter priuignum, vitricum, & nouercam. l. 3. l. 5. l. 7. affinitatis Comm. de success. C. Solo etenim consanguinitatis iure, si mutuam coniugum, & collegarum, fiscique successionem excipias, hereditates deferũtur. l. antep. pen. & vlt. C. comm. de success. Nouel. 118. princ. Sic in nuptiis seruilis cognationis rationem haberi, in successionibus, non item, & monachis cognationem non esse in terris Iustinianus ait Nouel. 133. συγγενείας τοῖς μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ εἶναι.

LITIGIOSI pœna, sicut ferè quæ à XII tab. manant, inficiationis, furti, tutelæ, tigni iniuncti & cęt. in duplum concepta est. Sed ea priuato inferenda sit, an fisco discrepare videtur à Caio Iustinianus: hic fisco, ille aduersario duplionem tribuit. Qua de re seu lite ita censeo. Æquius esse (quæ iuris, quod tẽpore Caij obtinebat, conditio fuit) priuato damnum & molestiam passo, pœnam doloris leniendi causa acquiri, quàm fisco. l. vlt. D. de litig. Quemadmodum ob iniuriam stupri bona raptoris vitiatę puellę addicuntur l. vn. C. De rap. virg. non fisco: sicut fiebat anteà. l. vlt. De rap. vel matr. sanct. C. Th. Plutarchus περὶ φιλαδελφ. ἁρπάσας γυναῖκα καὶ καταδικασθεὶς ἀπώλεσε τὴν οὐσίαν εἰς τὸ καίσαρος ταμεῖον καταλειφθεῖσαν. Nouella Leonis XXXV. At iure nouo,

quod Iustiniani constitutione introductum est, cũ inanis ac nulla prorsus rei Litigiosæ alienatio sit, Nouel. cxii. cumque priuatus irrito aduersarii conatu non lædatur: meritò iam tota dupli pœna fisco vindicatur. l. vlt. C. De litig.

Tres controuersi iuris de Statuliberorum quæstione, solutione, ac pretio quæstiones dirimuntur.

CAPVT. XXVII.

STATVLIBERI à cæteris seruis nihilò penè differũt: ideóque quicquid statulibera pepererit, heredis seruum est, vænundari, oppignerari, noxæ dedi medio tempore possunt. l. 13. grege. De pign. l. 9. statuliberum. l. 16. statuliber. l. 25. statuliberos. De statulib. denique easdem pœnas patiuntur, quas cæteri quoque serui solent. l. 29. statuliberi à cæt. eod. tit. Atenim Vlpian. statuliberum quasi liberum eum iam puniendum D. Pium rescripsisse auctor est. l. 9. moris fi. De pœn. & Modestinus *Statuliber*, inquit *in delicto repertus sperandæ libertatis prærogatiuâ, non vt seruus ob ambiguum conditionis; sed vt liber puniendus est.* & torquendus: sed retentâ libertatis spe. *is cui fidecommissa libertas debetur, nõ aliter vt seruus quæstioni applicatur; nisi aliorum quæstionibus oneretur.* l. 8. edictum fi. l. 14. statuliber. l. 19. is cui De quæst. Hîc lupum auribus teneri ab iis video, qui

oſcitantius iſta reſponſa lectitarunt. Quorum vnꝰ hoc primum emendationis ſpecimen dedit: vt ex *Ideo* nobis negationem *non* effingeret, itaque legeret d. l. 29. ſtatulib. *ſed non in publicis iudiciis*. Alter hæc Vlpiani verba *Statuliberum quaſi liberum eum iam puniendum*, ſic interpolat, *Statuliberum quaſi liberum eſſe iam puniendum*. Tertius d.l.9. moris, quæ Vlpiani eſt, ius nouum Antonini reſcripto inductum contineri arbitratur, quo Pomponii (auctoris d. l. 29.) reſponſo derogetur. Mihi verò, cui iſthæc remedia parum placent, verecundius videtur, inter publica priuataque iudicia diſtinguere; & in his ſperandæ libertatis prærogatiuam ſtatuliberis ſeruare, eóſque ſiue in ſtatuenda pœna, ſiue quęſtione decernenda liberis hominibus adæquare: in illis verò, iiſdem pœnis, quas ſerui patiuntur, ſubiicere. Ita vt d. l. 9. moris, ad priuata. l. 29. ad publica iudicia referatur. Hoc leuiorum grauiorúmque delictorum diſcrimen cum Modeſtini verba probant: tum verò propoſitum à Paulo exēplum Adulterij (quod publicis iudiciis adnumeratur) non mediocriter confirmat. d. l. 8. edictum ſi. Denique hîc adeò apertè Baſilic. lib. 48. tit. 5. ſcholia diſtinxerunt; vt non ſit amplius de ſcripturæ fide dubitandum. SED IAM alterum ex eodem propemodum fonte ortum iuris diſsidium componamus.

Statuliber interim est heredis, pendente conditione. d. l. 9. statulib. De statul. l. 12 & post. fam. erc. *At is qui hominem debebat, Stichum cui ex causa fideicommissi præstanda est, soluens non videtur liberatus.* inquit Marcellus. Pomponius verò. *Si quis seruum, quem dare promisit, heres à domino scriptus statuliberum dederit, liberatur* Et eum, qui hominem dare promisit, si statuliberum soluat, non esse expectandam conditionem magis putat Africanus l. 72. qui x. l. 92. si mihi l. 38. cum quis De solut. Sed multum interest certum quempiam, an in genere hominem debeamus. Quisquis hominem infinitè debet, eũ qui auocari nequeat, omninò dare tenetur. Nam generis indesinentem perpetuitatem, nec vllum quantitatis interitum esse placet. l. 11. Incendium C. si cert. pet. l. 30. in ratione. §. incertę. Ad leg. falc. At certi hominis debitor, dando statuliberũ, posteà manumissũ, quàm promiserat, liberabitur; Si modò promissoris culpa, vel mora abfuerit. Id est, si nec occiderit statuliberum, nec libertate donarit. Nam qui manumittit seruum, perinde ac si perimeret, sustulisse è commercio videtur; ac efficere, vt in ea causa homo præstari non possit: cũ manumissio morti compareretur. l. 5. De nox. act. l. 46. inter. De furt. l. 27. si seruus §. serui. De adim. leg. l. 98. qui res §. aream. De solut. Hoc ita, si ex lu-

cratiua non onerosa causa debeatur. l. 69. Neratius De cond. ind. d. l. 92. si mihi. POSTREMVM est, quāti statuliber æstimetur. Quāuis seru⁹ post mortem testatoris apud heredem obiens, heredi pereat l. 73 in quantitate. De leg. falc. Tamen si sub conditione liber esse iussus sit, si vita decesserit, impleta conditione, heredi non perit: Quòd si ante conditionē, heredi quidem peribit, sed quanti statuliber æstimatur. l. 2. §. si seruus eod. tit. vt neque planè liber, neque seruus censeatur, 1. De statul. Vlpian. fragment. tit. 2. pr. Statuliberi autem ęstimatio nulla est; quia hereditatem non auget. l. 38. statuliber. eod. tit. propter incertum videlicet conditionis euentum, dubiamque ex testamento libertatē. d. l. 12. & post. l. 11. statulib. De leg. 2. Quamuis statuliber intereà heredis sit, posśitq; alienari. d. tit. 2. §. 2. & heredi acquirat, & statuliberæ enixæ partus sit heredis, & res sua cuique pereat l. 8. pignus C. de pig. act. eius autem sit damnum, cuius & lucrum est. l. vn. C. de cad toll. l. 10. secundum. De reg. iur. Tamen in ponenda legis falcidię ratione patrimonii quantitas, ob ancipitem conditionis euentum, in quem statuta est libertas, aucta nō videtur: adeò vt conditionali libertate legata, cautio præstetur. l. 1. §. hæc verba si. Si cui plus. Vt autem res, quarū ab initio certa æstimatio est, heredi

in

in quartam imputantur: & si incerta, non imputãtur. l. 11. in ratione §. 1. &. §. §. seqq. Ad leg. Falcid.

Curnam periurij damnatis interdum manus, interdum lingua abscinderetur.

CAPVT. XXVIII.

OMNIVM propè gentium moribus & institutis obtinuit, vt quibus membris ac instrumentis deliquissemus, & per ea plecteremur: adulteris testes demeterẽtur, seruis fugitiuis pedes amputarentur. l. 3. C. De seru. fug. parricidæ & patris pulsatori manus: Quintil. declam. 158. 162. 172. itẽ falsario. Suetonius Claudio. & ei qui contra leges apocham conscripserit. Nouel. 17. qui prædiis alienis titulos affixerit. Nouel. 30. qui hæreticorum libros scripserit. Nouel. 42. qui prædii clientelaris seu beneficiarii alienationem tãquam tabellio exceperit lib. 2. feudor. tit. 52. §. callidis. qui sæpius cadauera sepulta, auro & ornamentis vnà vt fit, cõditis potiturus, expoliarit. Harmenop. lib. VI. tit. V. Vt non abs re maiores quoque nostri, illam veritatis temeratricem manũ periurii damnatis abscindi voluerint. cap. LII. legis Salicæ. Totilam episcopo mendacii conuicto ambas manus præcidisse refert Procopius lib. 1. de bello Gotthic. Priscos admota aris dextra iurasse, testis est illa Solonis vox

μέχρι βώμων: testis & ara Victoriæ, de qua Symmachus lib. 1. epist. 40. & d. Ambrosius ac Prudentius tanta animorum contentione dimicarunt. Nunc ferè Christiani propositis & contactis sacrosanctis Euangelijs iurare solent. Sozomenus lib. VI. cap. XXX. l. 7. C. De cur. fur. προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων. Nouel. 50. 72. 90. 124. Harmenopulus lib. 4. tit. de Episcop. & cler. & alijs sexcentis locis. Hinc illa in Frisonum legibus tit. 16. manum redimere: & iurare manu lib. 2. Feudor. tit. 27. §. si rusticus. manus quarta, manus septima c. 5. de frigid. & malef. Langobard. leg. tit. 35. §. vlt. Sed & dextra fidei symbolum & fœderis membrum est. Donatus in Andr. Terent. act. 1. scen. v. Hesychius δεξίας interpretatur pacta conuenta, à percutiendis manibus: δεξιαὶ, αἱ γινόμεναι κατὰ συνθήκας ἐπαφαὶ τῶν δεξιῶν, εἰς σύμβολον τοῦ βέβαια ἔσεσθαι καὶ ἣν * μετὰ τὰ συντιθέμενα. T. Liuius lib. 1. decad. 1. *manuque ad digitos vsque inuoluta rem diuinam facere, significantes fidem tutandam esse, sedemq; eius etiam in dextris sacratam esse.* Dion Prusiæus περὶ ἀπιστίας, agens de iureiuando τί δὲ ὁ βασιλεὺς οὐχὶ καὶ τοὺς βασιλείους θεοὺς, καὶ τὴν δεξίαν ἀπέστειλε. Corn. Tacitus ad finem lib. XVII. *dextras, hospitij insigne.* lib. XVIII. *Centurionemque Sisenem, dextras concordiæ insignia, Syriaci exercitus nomine ad Prætorianos ferentem, varijs artibus aggressus est.* Seneca Hercule furente.

Sociemus animos, pignus hoc fidei cape; Continge dextram. Triplicem ſanciendæ fidei rationem recēſet interpres Ariſtophanis Acharn. verbis, re, manu. διὰ χειρῶν δὲ, ἐπειδὴ καὶ πίστις διὰ τῶν δεξιῶν γίνονται. Hinc fortè deſcendit illa Salicis & Langobardicis toties repetita legibus locutio, *facere ting*, pro paciſci: cùm germanis etiamnum *Dingen* tāgere, & manu paciſci ſignificet: Et promittere pro fidem obſtringere, à protenſione manuum Lucanus lib. I.

——— *His cunctæ ſimul aſſenſere cohortes, Elatáſque altè quæcunque ad bella vocaret, Promiſere manus.*

En cur periura manus exſecaretur. Quamquam & linguæ euulſione periurium olim vindicatum fuiſſe legimus. Harmenopulus lib. I. tit. VII. fi. Quiſquis aut iudice deferēte, aut poſtulante aduerſario, iuſiurandum in eccleſia ſuſceperit, contactis Euāgeliis, ἐπιορκεῖν ἐλεγχθεὶς γλωσσοκοπείσθω. Eiuſdē pœnæ meminit Lucianus Toxari: & Iuſtinianus legum ruſticarum tit. *III.* l. pen. Ἐλέγχθῃ ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων, ὁ δὲ ἐπιορκήσας γλωσσοκοπείσθω. hoc ſupplicium Blaſphemis diras in Deum voces iactantibus noſtræ leges irrogarunt: eadem ratione, qua & in delatores l. I. tit. V. lib. X. C. Th. & nutricibus meatus oris, & faucium, qui nefaria hortamenta corrumpendis virginibus protulerunt, liquentis plūbi ingeſtione clauditur. l. *I*. C. Th. De rap. virg.

Ad l. 1. §. *Medicos. De varijs & extraordinar. cognitionib.*

CAPVT XXIX.

MEDICIS vacatio & excuſatio munerum, priuilegia debentur; ſalaria quoque conſtituuntur: ſi periti, ſi probati ſint, & intra numerum l. 1. l. 5. C. de profeſſ. & med. l. 6. De excuſ. tut. l. 1. De decret. ab ord. fac. Quamobrem dubitationi occurrens Vlpianus, & quinam medici cenſendi ſint, definiens; *Medicos fortaßis quis accipiet*, inquit, *etiam eos, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris ſanitatem pollicentur: vt puta ſi auricularius, ſi fiſtulæ, ſi dẽtium.* Quidam codices habent *auricularum:* nonnulli manuſcripti modò *oculorum*, modò *ocularius.* Qua varietate ad coniecturam fortè non vanam ducor, vt legam, *ocularius*, qui videlicet oculos affectos curat, qui Corn. Celſo medicus ocularius, Herodoto ὀφθαλμῶν ἰατρὸς dicitur, Martiali Ophthalmicus. lib. VIII. Ludit in militem, qui prius medendorum oculorum artem profeſſus, multos imperitiâ perdidiſſet.

Hoplomachus nunc es, fueras Ophthalmicus antè:
Feciſti medicus, quod facis hoplomachus. vtroque vitę inſtituto homines multos è medio ſuſtuliſti. Huic interpretationi (quam tamen, cum ſint & ἀπτικοί medici, nolim pertinaciter defendere)

succenturiatur & frequentior oculorum, quàm aurium affectio; & accersendum non procul exemplum ex l. 3. eod. tit. de medico, cui curandos suos oculos, qui eis laborabat, commiserat &c. Ait, *non tamen si incantauit, si imprecatus est, si vt vulgari verbo impostorum vtar, si exorcisauit. Non sunt ista medicinæ genera; tametsi sint, qui hos sibi profuisse cum prædicatione adfirment.* Nihil erat, cur ab hac scriptura recederet, quódque omnibus in libris atque adeò florentinis rectũ est, *impostorum*, deprauaret in *impostorum* Alciatus lib. VIII. parerg. Qui & in eo labitur, quòd ad Christianorum sectam allusum arbitretur ab Vlpiano, & impostores dici exorcistas; qui nondum Caracallę & Alexandri seculo, quo vixit Vlpian⁹, vlli erant: à Constantino primùm in Ecclesiam introducti. Verius itaque est, hîc circumforaneos quosdam nebulones, falsò sibi medicorum nomen arrogantes significari: quùm non essent ab ordine probati. Tametsi eiusmodi Empeiricorum ars quibusdam salutaris fuisse diceretur. Nam & Plinius lib. XXVIII. cap. II. disputans, an sit in medendo aliqua vis verborum, *M. Seruius Nouianus* inquit, *in metu lippitudinis, priusquàm eam nominaret, aliusue ei prædiceret, duabus literis græcis: P. A. chartam inscriptã circumligatam subnectebat collo. Mutianus ter consul eadem obseruatione viuentem muscam linteolo albo: his re-*

medijs carere ipsos lippitudine prædicãtes. Carmina quædam extant contra grandines (l. 4. C. De malef. & math.) *contraque morborum genera, cõtra ambusta, quædam etiam in partus: sed in prodendo obstat ingens verecundia.* M. tamen Catonem auxiliatricem luxi excantandi formulam prodere non puduit, *reta, daries, dardaries, astataries, dissunapiter.* Idem & hanc cõcepit, *huat banat huat ista pista sista domiabo damnaustra &c.* cap. clx. De re rustic. Quin & Trallianus rationem ac viam amuleti ex annulo ferreo ad doloris cholici curam tradit, δακτύλιον σιδηροῦν ποίησον καὶ τὸ κρικέλλιον αὐτοῦ ὀκτάγωνον, καὶ οὕτως ἐπίγραφε, φεῦγε φεῦγε ἰοὺ χολή. Quamuis ergo quibusdam profuerint, non tamen habebuntur medicorum loco: quòd probati non fuerint. Longè autem diuersa fuit inter Christianos eorum ratio & industria, qui ope diuini numinis implorata, & ægritudines cum animi ac corporis sanantes, tum dæmonia expellẽtes, Exorcistarum nomẽ, ex re ipsa meruerunt. De quibus ne in somnijs quidem cogitauit Vlpianus. De ijs c. 9. Chartaginens. concilij. IIII. agitur: nec pauci ecclesiasticæ rei scriptores locupletissimi, Theodoretus lib. 4. cap. 21. lib. 5. cap. 21. Nicephorus lib. 11. cap. 20. Sozomenus lib. 4. cap. 16. lib. 6. cap. 28. meminerunt.

Quædam in iure nostro, in prætextum & perfunctoriè tantùm excogitata uideri.

CAPVT. XXX.

PLERAQVE dicis causa fiunt; quorum nulla idonea ratio reddi possit: præter quàm quòd πρόφασιν ἴνα, & inanem honesti prætextum habere videatur. Vt cum quod alteri debeas, id à temetipso exigas l. *6.* si pupilli. fi. De neg. gest. l. 25. sed et si §. *1.* De pet. her. l. *69.* tutor. De fideiuss. tibiue soluas. l. *9.* quoties. *De* adm. tut. vel quem subijcis, qui nomine creditoris abs te petat. l. *19.* atquin. §. cum me absente. *De* neg. gest. Vt cum liberi mutato actionis nomine, idem quod accusatione (quam in patrem non licet intendere) consequuntur. l. *11.* Si tamen §. liberi. *De* accus. & cum Romæ non sine ignominia debitorum bona voci subiecta præconis venderentur, Cicero pro Quintio; vt illibata ciuium existimatio seruaretur, seruus heres necessarius instituebatur, cuius nomine defuncti domini bona venderentur. l. 2. C. de nec. seru. §. *1.* quib. ex caus. man. §. necessarii, *De* her. qual. & diff. & vtrobique Theophilus: vel curator constituebatur, ne clari hominis, veluti senatoris obærati dignitas, bonorum venditione læderetur. l. 5. *De* cur. fur. Sic cum serui pro præmio libertate donarentur, l. pen. l. vlt. C. quib. ex caus. ser. pro præm. lib. acc. &

verò ſeruus dominum deferes, etſi obiecta probet, nihilominus tanquam proditor puniretur. l. 6. ſeruum. De delat. C. lib. x. l. vlt. lib. x. tit. v. C. Th. ecce P. Supplitium hoſtem reip. à ſenatu iudicatum in villa latitantẽ cum ſeruus prodidiſſet, manumiſſus quidem eſt, ſed ob indicii perfidiam, de ſaxo deiectus. Valerius lib. 6. cap. 5. Liuianæ epitomes lib. 77. apud Xiphilinum, ſeruus quidam inter milites, vt miles deprehenſus, è cliuo Capitolino præcipitatus eſt, datâ prius ei libertate; quò maiorem auctoritatem haberet animaduerſio. Et cùm Romæ Virginem necari nefas haberetur, Seiani filia à carnifice compreſſa priùs, deinde ſtrangulata, & in Gemonias abiecta: vt Suetonius Tyberio, Corn. Tacitus lib. v. & Dion tradunt. Ex quo obiter Xiphilini locum literæ vnius penuria fœdatum emendare licet: quem latinus interpres non eſt aſſequutus. ——— τῆς κόρης προδιαφθαρείσης ὑπὸ τοῦ δήμου. legendum δημίου. Id eſt priùs à carnifice violata: ſequitur enim, ὡς οὐχ ὅσιον ὂν παρθενευομένην τινὰ ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ διολέσθαι. Pontificum quoque ſcitis ſacerdotem occidere piaculum eſt: at ſi in atrociori delicto deprehenſus reus, peragatur, poſitis pontificiæ dignitatis infulis, exauctoratus tortoris brachio mactandus à ſuis deditur. c. 10. cũ non ab, extr. De iudic. Qui illicitas vſuras iuratus

tus promisit, soluere quidem ex vrbani. III. constitutione tenetur; mox deinde solutas repetiturus. Idem ferè Plutarchus problem .131. de παλιντοκίᾳ Megarensium refert: qui facto plebiscito, vsuras iã depensas à creditoribus reposcebant. Attamen eo circuitu supersedere, nulloque periurij metu solutionem initio detrectare licuit. c. 25. c. 26. extr. De iureuir. c. non est oblig. De reg. iur. VI. Aut si iure debẽtur, ne sic quidem soluens, quod pòst recipiat atque auocet, liberatur. l. 34. qui hominem. l. 55. qui sic. De solut. Verùm is sacramenti religioni quæsitus est color. cap. 6. debitores. De iureiur, extr. Cuius generis sunt, & illa de parricidio iudicia apud Val. Maxim. lib. 8. cap. 1. in Prętura M. Popilij, & P. Dolabellę proconsulatu: in quibus neutram in partem latis sentẽtiis, reæ nec apertè damnatę, nec absolutę sunt, causâ in seculum ampliatâ. Centesimo enim pòst anno, cũ accusatore mulierem adesse iusserunt, inquit Ammian. Marcellinus lib. 29. Agè verò cũ vitę humanæ modus eo spatio vt plurimùm cõcludatur l. 59. an vsuff. si. De vsufr. l. 8. De vsuf. leg. l. vlt. C. de sacr. eccl. cedo, quid aliud iudices fecissent, si absoluere voluissent? Iudicium rei morte soluitur, l. 15. in Senat. §. si propter Ad S. C. turp. qui in reatu decedit, integri status decedit. ac mortalitate crimen extinguitur. l. 3. l 6. De pub.

iud. l. vlt. Ad leg. Iul. ma. Demosthenes ad extremum epist. III. πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ὅρος ἐστὶ τελευτή. Verumtamē hoc Ariopagitis commētum placuit: ne vel iustum matris dolorem damnasse, vel veneficium absolutione probasse viderētur. Gelliu s lib. 12. cap 7. Martianus quoque *hoc colore*, ait, *inofficioso testamento agi; quasi non satis sanæ mentis fuerit, qui testamentum ordinarit. Et hoc dicitur, non quasi verè furiosus vel demens testatus sit: sed rectè quidem fecit testamētum; sed non ex officio pietatis: nam si verè furiosus esset, vel demens, nullum est testamentum.* l. 2. De inof. test. Marcellus, *res* inquit, *illo colore defenditur apud iudicem, vt videatur ille quasi non sanæ mentis fuisse; cum testamentū iniquè ordinaret.* l. 5. eod. tit. Hermogenes lib. IIII. de inuention. ἐσχηματισμένοις προβλήμασι annumerat legem, quæ furiosum in exilium proficisci iubet, τὸν μαινόμενον φεύγειν: & cùm rumor esset, patrem nurus consuetudine stupri abuti, postulat filius, quasi furore teneatur, vt exulet. Quintilianus hoc idem lib. 9. cap. 2. Hac ratione iuris auctores permulta, quę grauiora videbantur, verborum mollitie temperata lenierunt: actiones in factum, & condictiones, infamiæ atque acerbitatis tollēdę causa, excogitarunt. l. 36. cessat. De ob. & act. & à turpitudine furti, actionem rerum amotarum seiunxerunt. l. 1.

1.3.re. am. ἀφαίρεσιν, ἀπὸ τῆς κλοπῆς, Harm.lib.1.tit.3.

Deminutum auctumúe dictionum principium, aut extremum: productaque nonnulla vtriusque vitij exẽpla.

CAPVT. XXXI.

MVTILVM est passim principium l.5. De testam.in qua dictio A. cæteris in libris, si Florẽtinos excipias, desideratur: *Qua ætate*, pro A *qua ætate*. Ab eodem vitio laborat l.1.§.hæc interdicta. De aqu.pluu. *Caput aquæ illud est, vnde aqua nascitur: si ex fonte nascitur, ipse fons; si ex flumine vel lacu ipsa incilia, vel principia fossarum, quibus que ex flumine vel ex lacu in primum riuum communem pelli solent*. Sic habet florentiâ allatus & exscriptus codex, *quibus quæ*; Haloandrinus, *quibusque*, coniunctim. Aquæ, quæ capite minuitur, suum caput restituendum, cum ex membrana manuscripta, tùm ex vetustissima editione, deprehendimus: *quibus aquæ*. indicat & res qua de agitur, & quod proximè sequenti versiculo Vlpianus, *planè* inquit, *si aqua sudoribus manando in aliquem primùm locũ effluere, atque ibi apparere incipit, eius hoc caput dicemus, vbi primùm emergit*. Et M. cum sępe aliàs, tũ in dictione *meà* desideratur. l.24. quod in rerum §. & si nauć. De leg.1. *eam*, florentię *meam*, eodem tamen sensu legitur. τὸ *mea*, demonstratio est; quæ interdum detrahit legato idque exiguius

reddit l. 6. eod. tit. l. 46. ea tamen De leg. 3. Variè ſcriptum circumfertur initium l. 3. De act. emp. *ratio, datio, tratio*, pro *traditio*. quamquam ratio poſſeſſionis, cur non æquè rectè, ac à Plinio, ratio cópoſitionis medicamentorum dicatur? lib. 39. cap. 12. Ad finem l. 4. De ſeruit. *res illæ tranſducãtur*, florent. *grex ille tranſducatur.* Apud Arnobium lib. 2. aduerſus gentes, *per clarigationem res aptas repetitis.* nemo non videt, deeſſe literam caninam; eáque reſtituta *raptas* eſſe legẽdum. Capitolinus in Pertinace, *reuocauit eos* (pro *reos*) *qui deportati erant, crimine maieſtatis: eorum memoriâ reſtitutâ, qui occiſi fuerant.* Exemplum pertinet ad l. 7. De leg. 3. Haloander. l. vlt. C. de malefic. *eum* pro *reum*. l. 4. eod. *ventis* pro *ruentis* in l. 16. idemque ſi. pro ſoc. *ed* pro *ſed*. *vitium* pro *initium*. l. 225. fugitiuus. De verb. ſig. l. 235. *ferri* eod. tit. *fabros ignarios dicimus, non eos duntaxat, qui digna dolarent; ſed omnes qui ædificarent*, pro *tignarios, vel lignarios*, id eſt tectonas quos l. 27. ſi ſeruus. De leg. Aqu. l. 4. comm. quos δημιούργους vocat Euſtatius in Homerum. L. 135. quæret. De verb. ſig. *æqualem viſu*, pro *inæqualem*. Et *vlla* pro *nulla*. l. 1. De rer. per. *aut* pro *haud*. l. 1. De ſolut. & Ouid. Triſt. lib. 1. eleg. 7. *Aut mala noſtra minus, quàm non aliena putaſſes*. pro *haud*. Suetonius. *Æſar* pro *Cæſar*, fulmine ablatâ primâ nominis literâ. Et Zo-

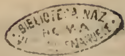
naras tom. 2. καὶ κεραυνὸς εἰς ἐκεῖνα αὐτοῦ ἐμπεσὼν τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ καίσαρος ἠφάνισε. Theophilus §. quod si frumentum, De rer. diuis. οὐ τὸ αὐτὸ γενήσεται: nullam in latino archetypo (à cuius vestigijs vix vnquam longius aberrat) negationem inuenias, sed affirmationem: quare absentis vnius literæ τ. restitutione sententia sarcietur, τοῦτο hoc, pro οὐ τὸ.

Vt autem detrahitur, ita interdũ principio additur aliquid, l. 1. fi. De vent. in poss. mitt. *tandiu venter in possessione esse debebit, quãdiu, vt pariat*. Sic enim detracto principio *vt* pro *aut* Ranconetus legendũ censuit. *vindicare* pro *indicare* l. 3. ad S. C. Syll. l. 18. deferre §. veterani. De iur. fisc. id est indicium profiteri. l. 1. ad l. Corn. de sica. l. 197. indicasse, De verb. sig. Plinius lib. 3. ep. 16. In eodem vocabulo, contraria peccatũ est culpa: in D. Augustini epist. 164. *peculatus* inquit, *dicitur furtum de re publica, & nõ sic indicatur furtum rei priuatæ, quomodo publicæ*: pro *vindicatur*. arg. l. 16. aut facta §. loc?. De pœn. *iunctores* pro *vnctores* l. 203. in lege Cens. de verb. sig. bene nuper P. victorius admonuit: cui potius, quàm ijs, qui vel *actores* vel *ianitores* legunt, vt assentiar, facit Plini⁹ lib. 29. c. 1. Arrianus apud Epictetũ lib. 3. cap. 26. fi. Ablatum à fine S. l. 3. Si fam. fuit. *furti noxaq; solutum*. pro *furtis* vt aliàs sæpe: ex frequenti in seruorum venditionibus venalitiariorum con-

ſuetudine τὸ μὴ κλέπτειν Philoſtratus de Apollonio lib. 3. Varro. *Illum hominem de quo agitur, ſanum eſſe furtis noxíſq. ſolutum; ſi mancipio non datur, duplam dare ſpondes?* l. 3. De euict. l. 45. ſi à ſubſtituto De leg. 1. *& nihil agi exiſtiment* pro *exiſtimentur* l. 30. non ſolũ. De De ob. & act. *Demolit*, pro *demolitur* l. 15. à diuo. De re iud. *iubent*, florentię; vulgò *iubentur:* de quo certum eſt aliàs dicere. Redundat. M. in l. 23. ſolutionem De ſolut. quę à Florentinis & omnibus cheirographis abeſt. meritò: quid enim obtuſius, quàm ſolutionẽ accipiẽdo me liberari? quaſi verò creditor, non debitor potius liberari dicatur. Nemo enim pro alio ſolutionem accipiendo, eum liberat: At ſolutione & iudicij acceptione à quouis debitorem liberari poſſe, manifeſtum eſt l. 53. ſolutione l. 91. ſi debitor eod. titl 39. ſoluendo. De neg. geſt. l. 17. manifeſti: C. eod. *actor* pro *actori* l. 8. fam. ercíſ. malè ſcribi, & ante nos alii annotarunt. Additamento literæ D. ferè deperiit ſcita & elegans loquendi forma, *Quò bonum:* l. 3. De bon. poſſ. contr. tab. *quò bonum eſt, contra tabulas dari &* l. 10. ſi poſt. eod. tit. *quò enim bonum eſt, eis fauere, vt partem faciant, nihil habituris?* l. 13. aliquando ſi. ad. S. C. Velle. vulgata lectio perpetuò habet, *quod bonum*; idque perperam: ſed multò fœdior tuber agnatus exſcidendus ex l. 4. Si quis caut. *dixerit aliquis, quid*

ergo proderit? Florentin. *quò ergo*? rectè; vacat enim τὸ *proderit:* nec aliàs inuenustè ſupprimitur. Horat. *Quò mihi diuitiæ, ſi non conceditur vti*? Cicero Gallo, *Martis verò ſignum, quò mihi pacis auctori*? Sed iam ſit ἀκρωτηριασμῷ finis. Etenim iſtarum me runcationũ puduiſſet: niſi ſi parum grati Hyperphiali furtim quę prius ipſe exherbaram, in hortorum ſuorum oras, areas, & ſpatia tranſtuliſſent.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ.